

SOSYAL HİZMET

Anne girmem bu oyuncak dükkanına
Orda toplar, tayıyareler, tanklar var.

Ben yaşamak istiyorum
Ağac gibi sessiz, rahat.
Karinca kararinca değil,
Serile serpüle boyulu boyumca.

Anne girmem bu oyuncak dükkanına
Orda toplar, tayıyareler, tanklar var.

Seviyorum söğüt dalı atımı
Tekme atmaz, ısırmaz.

İÇİNDEKİLER

Okurlarımızla	1
Devlet Bakanları Müşavirleri ile SHÇEK Genel Müdürü	
Arasındaki İlişkilerin Hukuksal Boyutu Üzerine Bir Yorum	3
Dr. Ethem Çengelci	
Tiyatro Yoluyla Eğitim (Yaratıcı Drama, Psikodrama Teknikleri)	11
Kenan Halis Kızıldağ	
"Demokratik" ve "Otoriter" Ana-Baba Tutumlarının	
Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik Sayısı Üzerine Etkisi	20
Musa İkizoğlu	
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	
Personel Yönetmeliği Konusu (Sorunu)	28
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	
Personel Yönetmeliği Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme	37
Tuna Atalay	
Koruyucu Aile Hizmeti	43
Özlem Tok	

SOSYAL HİZMET

SOSYAL HİZMET UZMANLARI
DERNEĞİ YAYINIDIR

SAHİBİ

Serpil BARAN

Sosyal Hizmet Uzmanları
Derneği Genel Başkanı

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Meral GÜNERİ

Sosyal Hizmet Uzmanları
Derneği Genel Merkez
Yönetim Kurulu Üyesi

YAZIŞMA ADRESİ

Sosyal Hizmet Uzmanları
Derneği
Genel Merkezi
Elgün Sokak No: 13/6
Kızılay/ANKARA

HESAP NUMARALARI

- Garanti Bankası:
Necatibey Şb.: 6200480-9
- T.Vakıflar Bankası
Kızılay Şubesi: 2042453

PTT Posta Çek: 522177

SOSYAL HİZMET

Yılda dört kez çıkar
Yıl: 5 • Sayı: 10
Nisan 1995

BASKI
VOLKAN Matbaacılık
341 98 88

OKURLARIMIZLA

Dergimiz "SOSYAL HİZMET" in 10'uncu sayısıyla yeniden karşınızdayız.

Bu sayımız da, yine ülkemizin ve mesleğimizin oldukça sorunlu ve hareketli olduğu bir dönemde yayınlanıyor.

Bu sayımızın bir diğer özelliği de Dergimizin iki yılda bir yapılan olağan genel kurullarının 3'üncüsüne denk gelmesidir.

Bilindiği gibi 17 Nisan 1993 tarihinde seçilen Genel Merkez Yönetim Kurulu 2 yıldır çok yoğun bir siyasal ve mesleki program çerçevesinde çeşitli etkinlikler gerçekleştirmiştir. Bu etkinlikleri kapsayan bir rapor ayrıca hazırlanmış bulunmaktadır. Bu rapor Dergimizden önce elinizde olacak ve Dergimizin sınırlı sayfaları içinde değerlendirme olanağı bula-madığımız çeşitli konular ve gelişmeler bilgilerinize sunulacaktır.

Dergimizin bu sayısında mesleğinizi ve sosyal hizmet alanlarını kapsayan ve bu konuları yönetsel, hukuksal ve teknik yönlerden inceleyen makaleler yer almaktadır.

Dergimizin bu sayısı, sosyal hizmetlerden sorumlu Devlet Bakanlığında değişiklik olduğu bir döneme rastlamıştır. Bu vesileyle Devlet Bakanlığında atanan Aysel BAYKAL'ın, demok-rasimizin sosyal boyut kazanmasında temel bir işlevi bulunan sosyal hizmetlerin, devlet politikası halinde öncelikli ve özellikli bir ko-

numa getirilmesinde etkili olacağını ummaktayız.

Bu bağlamda başta SHÇEK Genel Müdürlüğü olmak üzere, ilgili sosyal hizmet kuruluşlarının bilimsel ilkeler ve mesleki kurallara doğrultusunda örgütlenmesinde ve yönlendirilmesinde, iyi yetişmiş, nitelikli sosyal hizmet elemanlarından yararlanılacağına ve esasen az sayıda bulunan kariyerli, deneyimli meslek elemanlarının etkin kılınacağına inanılmaktadır.

Derneğimiz her zaman olduğu gibi bu aşamada da sosyal hizmet mesleğinin temel ilkelerinden ve sosyal hizmet uzmanlarının hukukundan ödün vermeksizin gerekli yapıcı desteği sağlamaya devam edecektir. Ancak siyasal organların, mesleki birikimle desteklenebilmesi için, demokrasinin evrensel değerlerine uyumlu bir birlik temel şarttır. Demokrasinin başta gelen ölçütlerinden birisi de hukukun üstünlüğüne saygı ve hukuka bağlılıktır. Kuşkusuz ki kendi iç dinamiğini belirli hukuksal normlara bağlayamamış ve kendi içinden yetiştirdiği değerleri korumada gerekli titizliği gösterememiş mesleklerin, siyaseti etkilemekteki yeterlilikleri tartışmaya açık olmaktadır. Bilindiği gibi, 1994 yılı içinde Derneğimiz Yönetimine saygılı, mesleki bilgi ve deneyime sahip SHÇEK yönetimi ile kurulan olumlu ve sağlıklı ilişkiler, başta 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı olmak üzere pek çok etkinliğin gerçekleştirilmesine ve kamuoyunun sosyal hizmet mesleğinin olumlu ve üretken kimliği ile tanınmasına yol açmıştır. Ne yazık ki, 1994 yılı sonunda başlayan ve Dergimizin baskıya girdiği Mart Ayı sonlarına kadar süregelen ve Derneğimizin tüm çabalarına karşın Devlet Bakanlığı ve SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün yeni yönetimiyle kurulamayan diyalog, üyelerimizin hukukunun korunmasında ve hizmetin geliştirilmesinde ciddi sorunlar yaratmıştır. Bu anlayış kesinlikle değişmesi ve değiştirilmesi gereken bir anlayıştır.

Genel Merkez Yönetim Kurulumuz, her zaman olduğu gibi, bundan böyle de birleştirici-bütünleştirici, toparlayıcı-kaynaştırıcı yaklaşımını sürdürecektir.

Bütün üyelerimizi, bu yaklaşım doğrultusunda her zamankinden daha duyarlı ve etkin olmaya daveti, temel bir görev kabul ediyoruz.

Çağdaş ve demokratik bir Türkiye'nin yaratılmasında, sosyal hizmet mesleğinin ve sosyal hizmetlerin önemini bir kez daha vurguluyor, bütün üyelerimizi dayanışma ve birlik içinde olmaya davet ediyoruz.

Saygılarımızla...

SOSYAL
HİZMET

Devlet Bakanları Müşavirleri ile SHÇEK Genel Müdürü Arasındaki İlişkilerin Hukuksal Boyutu Üzerine Bir Yorum (*)

Dr. Ethem ÇENGELCİ (**)

* Bu "Yorum", 1 Mart 1995 tarihi itibarıyla yürürlükte olan mevzuatta dayalı olarak yapılmıştır.

** H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekoku-lu Öğretim Görevlisi

SHÇEK'nun, 18 Mart 1989 tarihinde, 356 sayılı KHK (ve bu kararnameyi değiştirerek kabul eden 3703 sayılı Kanun) ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'ndan alınarak Başbakanlığa bağlanması üzerine, sosyal hizmet yönetim sistemine, Başbakan müşavirleri ve Devlet Bakanları müşavirleri kavramları ve uygulamaları girmiştir.

Bu yeni durumun, başlangıçtan bu yana ve değişik bakanlar döneminde, Bakanlık Genel Müdürlük ilişkileri açısından zaman zaman farklı anlayışlara ve yaklaşımlara yol açması ve çeşitli tereddütler yaratması sebebiyle; konunun genel çizgileriyle incelenmesi yararlı görülmektedir.

Konuyla ilgili özet bir değerlendirmeyi şu şekilde yapmak olasıdır:

1- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 24.5.1983 tarihli ve 2828 sayılı Kanun ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuş katma bütçeli ve tüzel kişilikli bir kamu kurumdur (2828/5).

Kurum, katma bütçeli ve tüzel kişilikli yapısı sebebiyle, Türk kamu yönetim hukuku içinde, Devletin genel yönetim birimleri içinde yer almamakta ve Devlet tüzel kişiliğinin dışında ayrı bir tüzel kişilik oluşturmaktadır.

Nitekim, bu hukuksal özellik sebebiyle, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, bütçe uygulamaları açısından Bakanlık Makamı tarafından alt kademelere devredilmiş ita amirliği yetkisi esasına göre çalışmayan; doğrudan kanundan kay-

naklanan ita amirliği yetkisini, Genel Müdürlük bazında kullanan, kendine özgü bir yerinden yönetim birimidir.

Kurum, personel atamaları açısından da, kendi tüzel kişiliği içinde ve kendi sekreteryası aracılığıyla gerekli planlamayı yapmak ve yürütmekle yetkili kılınmıştır. Yapılan atama işlemleri 1-4 dereceler arasındaki kadrolar açısından Bakan onayına tabidir (2828/17).

Kurum kendi mevzuatını hazırlama ve Genel Müdürü eliyle yürütme yetkisini de haizdir. (2828/13-15-16-19-23-25-26-34-35-36 ve 37)

Dolayısıyla, SHÇEK Genel Müdürlüğü, Türk yönetim hukuku açısından kısmi özerkliğe sahip özel statülü bir kamu kuruluşu durumundadır.

2- SHÇEK Genel Müdürlüğü, 18 Mart 1989 tarihinde, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın bağlı kuruluşu statüsünden çıkarılmış ve Başbakanlık bağlı kuruluşu statüsüne kavuşturulmuştur (3703/1).

Kurum, Başbakanlığa bağlandığı ilk dönemde, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Genel Sekreterliği ve Vakıflar Genel Müdürlüğü ile birlikte aynı Devlet Bakanı'na bağlı olarak görev yapmıştır.

Kurum, daha sonraki dönemlerde ise, "Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü" ve "Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı" ile birlikte

düşünülmüş ve aynı Devlet Bakanı'na bağlanmıştır.

Bundan sonraki aşamalar 16.8.1993 tarihli ve 514 sayılı "Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ve 2.6.1994 tarihli ve 536 sayılı "Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile ortaya çıkan hukuksal durum kapsamındadır. SHÇEK Genel Müdürlüğü, her iki Kararname'de de, müsteşarlık bağlı kuruluşu olarak yer almıştır.

Ancak, söz konusu kararnamelelerin, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş olması sebebiyle, SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün müsteşarlık bağlı kuruluşu olması durumu ortadan kalkmış ve 2828 ve 3703 sayılı Kanunlar gereğince ve 3046 ve 3056 sayılı Kanunlar çerçevesinde, Başbakanlık bağlı kuruluşu statüsüne uygun çalışma düzenine dönmüştür.

Bu durumda, SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün Türk hukuk sistemi içindeki yerini; Anayasa 3056 sayılı Başbakanlık Kanunu, 3046 sayılı Bakanlıkların Kuruluşu Kanunu ve 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nu esas alarak incelemek gerekmektedir.

3- Türkiye'de, Bakanlıkların ve kamu kurumlarının, kuruluş ve görev esasları, 3046 sayılı Kanun ile belirlenmiş bulunmaktadır. Kanun,

9.10.1984 tarihli ve 18540 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

3046 sayılı Kanun, Milli Savunma Bakanlığı hariç, bütün bakanlıkların merkez, taşra, yurtdışı teşkilatları ile bağlı ve ilgili kuruluşlarını kapsamaktadır (3046/2).

3.1-3046 sayılı Kanun'a göre; "Devlet Bakanları, Başbakan'a yardım etmek, Bakanlar Kurulu'nda koordinasyonu sağlamak, özel önem ve öncelik taşıyan konularda tecrübe ve bilgilerinden istifade edilmek amacıyla görevlendirilmektedir. Devlet Bakanları, Başbakan tarafından verilecek görevleri yerine getirmektedir. Devlet Bakanlarının, "danışma" ve "büro" hizmetlerini yürütecek personele ait kadrolar, Başbakanlık kadro cetvelinde gösterilmektedir (3046/4).

3.2-3046 sayılı Kanun, Türk kamu yönetim sistemini, Bakanlıkların ve kamu kurumlarının iç işleyişi açısından "derece düzeni" (makam sırası)-(hiyerarşi) sıralamasına tabi tutmuştur. Buna göre, Türkiye'deki makam sıralaması veya derece düzeni; "Müsteşarlık, genel müdürlük, daire başkanlığı, şube müdürlüğü, şeflik" şeklinde sıralanmaktadır (3046/15). Ancak, müsteşar, genel müdür kademelerindeki yöneticilere belirli şartlarda, "yardımcı" kadroları ihdas edilebilmektedir. Buna karşın, gerek bakanlıkların gerekse de bağlı kuru-

luşların merkez teşkilatlarında 3046 sayılı kanunun 15/ (a) ve (b) bendlerinde gösterilenler dışında, hiyerarşik kademe teşkil edilmesi mümkün olamamaktadır (3046/16-i).

3.3-3046 sayılı Kanun, devlet bakanlarıyla ilgili hükümlerine ek olarak kuruluşlu (teşkilatlı) bakanların görev, yetki ve sorumluluklarını da belirlemiş bulunmaktadır. Buna göre, "Bakan, bakanlık kuruluşunun en üst amiridir." "Bakanlar, Bakanlık hizmetlerini, mevzuata, hükümetin genel siyasetine, milli güvenlik siyasetine, kalkınma planlarına ve yıllık programlara uygun olarak yürütmekle ve bakanlığın faaliyet alanına giren konularda diğer bakanlıklarla işbirliği ve koordinasyonu sağlamakla görevli ve başbakana karşı sorumludur. Her bakan, ayrıca, emri altındakilerin faaliyet ve işlemlerinden de sorumlu olup bakanlık merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatı ile bağlı ve ilgili kuruluşların faaliyetlerini, işlemlerini ve hesaplarını denetlemekle görevli ve yetkilidir" denilmektedir (3046/21).

3046 sayılı Kanun, makam sıralamasında (hiyerarşisinde) Bakan'dan sonra gelen kişi/makam olarak müsteşar/müsteşarlığı saymaktadır. "Müsteşar, Bakanın emrinde ve onun yardımcısı olup Bakanlık hizmetlerini Bakan adına ve Bakanın direktif ve emirleri yönünde, Bakanlığın amaç ve politikalarına, kalkınma planlarına ve yıllık programlara,

mevzuat hükümlerine uygun olarak düzenler ve yürütür. Bu amaçla, Bakanlık Teftiş Kurulu hariç, Bakanlık kuruluşlarına gereken emirleri verir ve bunların uygulanmasını gözetir ve sağlar. Müsteşar, Bakana karşı sorumludur" (3046/22).

Görüldüğü gibi, bu düzenlemeler, teşkilatlı (kuruluşlu) bakanlıklar ve ağırlıklı olarak bu bakanlıklardaki müsteşarlıklar ile ilgilidir. Gerçekten de, devlet bakanlarının, bu anlamda yetki, görev ve sorumluluk taşıyacak müsteşarları/müsteşarlıkları, kural olarak, yoktur. Başbakanlığa, dolayısıyla Devlet Bakanlıklarına bağlı özel statülü müsteşarlıkların durumu ise ayrı bir Kanun veya Kanun Hükmünde Kararname konusudur.

Bu hükümlere ek olarak; Başbakanlık merkez teşkilatının durumunun ve başbakanlık müsteşarının konumunun da özel bir statüye sahip olduğunu belirtmekte yarar vardır. Başbakanlığın, Başbakanın ve Başbakanlık Teşkilatının hukuksal durumu, 19.10.1984 tarihli ve 18550 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 10.10.1984 tarihli ve 3056 sayılı Kanun ile belirlenmiştir. (3056/4 ve 5). Dolayısıyla, halen Başbakanlık bağlı kuruluşu statüsündeki SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün çalışma düzenini, Başbakanlık Kanunu, devlet bakanlıkları ile ilgili mevzuat ve 2828 sayılı Kanun çerçevesinde incelemek gerekmektedir.

Gerçekten de, Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı'na ilişkin mevzuatın, son olarak 28.7.1994 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Anayasa Mahkemesi kararıyla yürürlükten kaldırıldığı da gözönünde tutulursa, pozitif hukuk açısından, başka bir değerlendirme olanağı kalmamaktadır.

Kurum halen, Başbakanlık bağlı kuruluşu statüsünde bir kamu tüzel kişisi olup Başbakan adına görev yapan bir Devlet Bakanına doğrudan bağlı olarak görev yapmaktadır.

3.4-3046 sayılı Kanun, "her kademedeki yöneticileri... bir üst kademeye karşı sorumlu" kılmaktadır. (3046/34).

Bu durumda halen, gerek 3046 ve 3056 sayılı Kanunlar gerekse de 2828 sayılı Kanun gereği, SHÇEK Genel Müdürü'nün sorumlu olduğu hiyerarşik makam, doğrudan "Devlet Bakanlığı Makamı" olmaktadır.

3.5-3046 sayılı Kanun, "Bakan, müsteşar ve her kademedeki Bakanlık ve kuruluş yöneticileri, gerektiğinde, sınırlarını yazılı olarak açıkça belirlemek şartıyla, yetkilerinden bir kısmını, astlarına devredebilir. Ancak, yetki devri, yetki devreden amirin sorumluluğunu kaldırmaz" hükmüne yer vermektedir (3046/38).

Görüldüğü gibi, kanunun öngördüğü yetki devri hakkı, hiyerarşik sıralama içinde, kısıtlı olarak ve belli sınırlar çerçevesinde alt kademelerdeki personele devredilecek yetkiler

anlamındadır. Örneğin, teşkilatlı bir bakanlıktaki ita amirliği veya personel atama yetkisinin, belli ölçütler içinde, müsteşara veya müsteşar yardımcısına devredilmesi, bu anlamdaki bir yetki devri olarak düşünülebilir. Ancak, Başbakanlık Merkez Teşkilatında, Devlet Bakanına bağlı olmayan Başbakanlık Müsteşarına veya Müsteşar Yardımcılarına Devlet Bakanlarınca herhangi bir yetki devri söz konusu olmadığı gibi, idari ve mali açılardan temsil yetkisine haiz SHÇEK Genel Müdürlüğü açısından yetki devrini gerektirecek herhangi bir alt kademe veya konu da bulunmamaktadır. Esasen, Başbakan adına sosyal hizmetlerden sorumlu Devlet Bakanlığı makamının genel siyasi sorumluluğu yanında, yönetsel nitelikteki açık yetki ve görevler, 2828 ve 2451 (Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarda Atama Usulüne İlişkin Kanun) sayılı Kanunlarla açıkça belirlenmiş durumdadır. Bu yetkilerin devredilebileceği tek alt makam; var ise; Müsteşarlık Makamıdır. Aksi takdirde, söz konusu yetkilerin doğrudan Devlet Bakanlığı makamı tarafından kullanılmaya devam edilmesi hukuksal bir gereklilik durumundadır.

3.6. Devlet Bakanlığı Makamı ve SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün hukuksal ilişkileri açısından önem taşıyan kanunlardan biri de 3056 sayılı Kanundur.

3056 sayılı Kanun, 3046 sayılı Kanun hükümlerine paralel şekilde başbakanlık teşkilatını düzenlemiş bulunmaktadır. Buna göre, Başbakan, Bakanlıkların ve Başbakanlık teşkilatının en üst amiridir... Müsteşar, Başbakanlık teşkilatının, Başbakan'dan sonraki üst amiridir. Başbakanlık merkez teşkilatı, "ana hizmet birimleri" "danışma ve denetim birimleri" ve "yardımcı birimler"den oluşmaktadır... (3056/3-4-5) Danışma ve denetim birimleri arasında "Başbakan Müşavirleri" ile "başbakanlık müşavirleri" de bulunmaktadır (3056/19). Başbakanlık Müşavirleri, başbakanlıkta ve Devlet Bakanlıklarında, "özel ve öncelik taşıyan konularda", Başbakan veya Devlet Bakanlarına, yardımcı olmak üzere görevlendirilebilen elemanlardır...

Bu personelin, gerek hukuksal gerekse de fiili çalışma şekillerini; "istişare", "müzakere", "meşveret", "bilgisinden ve düşüncesinden yararlanılmak için kendisine danışılan görevli kimse" şeklinde belirlemek mümkündür.

Nitekim yerleşmiş uygulama da bu yöndedir.

Bu bağlamda, "Müşavir" veya "Danışman" unvanlı kamu görevlilerin, hukuksal hiyerarşi içindeki alt kademe personel olarak yorumlanmaları ve astlara devredilebilecek "yürütme" yetkileriyle teçhiz edilmeleri olanaksız bulunmaktadır.

Bu durumda, Türk kamu yönetimi

sistemi içinde hiyerarşik bir kademe oluşturmayan danışmanlara (örneğin, bir Başbakan veya Devlet Bakanı müşavirine); "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nda görev yapan personelin faaliyet ve işlemlerinin denetlenmesi yönünde veya bu içerikte görevler verilmesi ve/veya yetki devrinde bulunulması hukuken mümkün görülmemektedir. Buna rağmen, devir işleminin yapıldığı varsayımına dayalı bir yönetsel işlemin (emrin) ise, uygulanması mümkün değildir. Bilindiği gibi, yürütmeye ilişkin görevler, kanunlarla tespit edilen kurallar çerçevesinde mevcut hiyerarşik kadrolara, usulüne uygun şekilde asaleten veya vekaleten (üçlü kararname, bakan onayı, genel müdür onayı ile) atanmış kamu görevlileri eliyle gerçekleştirilebilmektedir. Bu şekilde yapılmış bir atama olmadıkça, yönetsel emirler veya genelgeler ile yürütmeye ilişkin yetki, görev ve sorumluluk devredilmesi hukuken olanaksızdır.

Dolayısıyla, Bakanlık makamına ait yetkilerin, usulüne uygun şekilde (kanunla veya kanun hükmünde kararname ile) kurulmuş bir alt birimde, usulüne uygun şekilde atanmış bir yetkili dışındaki kişilere aktarılmasına yönelik bir yönetsel işlem, "yok hükmünde işlem" durumundadır.

Gerçekten de bu çerçevede içindeki emirlerden yürütmeye ilişkin olanla-

rının (örneğin; yürütmeye, gözetim, denetim ve koordinasyon) uygulanması mümkün değildir. Başta, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun sicil ve disiplin amirleriyle ilgili hükümleri olmak üzere, 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 1050 sayılı Muhasebe Kanunu ve ilgili diğer mevzuat, hangi yetkilinin, hangi aşamada, hangi ölçütler ve kurallar çerçevesinde kim/kimlere karşı sorumlu olacağını açıklıkla tespit etmiş bulunmaktadır. Buna göre, örneğin, SHÇEK Genel Müdürü'nün ildeki temsilcisi olan İl Sosyal Hizmetler Müdürü, Genel Müdüre ve Valiye karşı sorumludur. Dolayısıyla, hiyerarşik emir alma ve sorumluluk taşıma dizgesi de, ancak, bu çerçeveye sınırlıdır. Aynı doğrultuda, SHÇEK Genel Müdürü'nün de bağlı ve sorumlu olduğu makam Başbakan tarafından görevlendirilen Devlet Bakanlığı makamıdır.

Sonuç olarak;

SHÇEK Genel Müdürlüğü (Genel Müdürü) ve Başbakanlık Devlet Bakanlığı ilişkisinin ve bakan danışmanlarının durumlarının; hukuka, kanuna ve yönetsel geleneklere uygun şekilde düzenlenmesi konusunun açıklığa kavuşturulmasında hizmetin gereği ve kamu yararı bakımından mutlak zorunluk bulunduğu vurgulamak gerekmektedir.

*Artık, çocuklar savaş günlükleri okumasın.
Anne Frank'ın anılarını,
Zlata Filipović'in anılarını okumasınlar...
Artık çocuklar savaş anıları yazmasın,
Artık, savaşlar olmasın,
Artık, silahlar sussun,
Artık, çocukların
"Gözlerinden Daha Güzel Olsun Dünya"*

PENCERE

Sünni Devlet Hevesinin
Akılsız Efendileri...

Ünlü bilge Epiktetos'un efendisi, bir gün kölesinin bacasını bucurgata bağlamış, buruyormuş.
Epiktetos serinkanlıkla:
- Yapma, demiş, kırılır.
Bacak kırılınca eklemiş:
- Ben sana demedim mi..
Şaşkın efendi, zulmünün keyfini sürememiş; bacağı kırık köle ne işe yarar?..

★
Günümüzün efendilerinde bir gramcık akıl yok!.. Ne kadar uyarmanız nafilet!.. Epiktetos'un efendisi gibi zulümden tat mı alıyorlar?..

Ülkenin ekonomik egemenliğini elinde tutanlara bakırsa, Avrupa Gümrük Birliği'ne girmek hem Türkiye'nin, hem kendilerinin çıkarıdır!.. Peki, niçin hiçbir uyuya kulak vermiyorlar?..

Hem neler söylüyorlar:
"Gaziosmanpaşa'da ve Ümraniye'de patlak veren kanlı olaylarda Yunan parmağı varmış!.. Olay Sünni ile Alevi çatışması değilmiş!.. Türkiye'nin 'imajı' Avrupa karşısında iki günde değişivermiş!.."
Akılmin emmediği bir şey var: Biz neden gidip Yunanistan'da olay çıkarıyoruz?..

★
Bir ülkelyz ki 12 Eylül faşizminin hukuku 15 yıl sonra geçerlidir; demokratikleşme gerçekleştirilemez; enflasyon 10 yıldan beri yüzde 60-70'e dalgalandırken patlayıp yüzde 150'nin üstüne çıkar; gençliğin üniversite içinde ve dışında örgütlenmesi engellenir; işsizlik ortalığı kırıp geçirir; fıkır özgürlükleri yoktur; aydınlar hapislihanedir; zenginlik ile yoksulluk uçurumu her geçen gün derinleşir; şeriatçılık baskıları yoğunlaşır; Kürt yurttaşların demokratik hakları verilmediği için kan gövdeyi götürür; devlet vergi toplayamaz; medya tekelleşir; siyaset kırılır; yolsuzluk ve rüşvet afabildiğine yoğunlaşır; halk örgütsüz olduğu için ne yapacağını şaşır; kitleler bir kibritle çaksan patlayacak sınıra erişir; Başbakan, ayakları yerdan kesik, bulutlarda dolaşmaktadır; Türkiye Cumhuriyeti, Sünni devletine dönüşmek üzeredir...

★
Alevi, Allah'ı bilir, Hazreti Muhammet'i tanır, Atı'yı sever; ama, namaz kılmaz, oruç tutmaz, hacca gitmez, Anadolu Müslümanıdır; Atatürk, halifelik yıkip laik cumhuriyet kurunca bir soluk almıştır.

Cünkü halife, Sünnilerin halifesiydi.
Osmanlı'da padişahın cuma namazı, devletin Sünniliğinin kanıtıdır; Türkiye Cumhuriyeti'nde Cumhurbaşkanı veya Başbakan'ın Sünnilik gösterisine girmesi, öğretim birlüğünün yok edilmesi, imam okullarının meslek okulu niteliğinden çıkarılıp temel öğretime dönüşmesi, şeriatçılığın yoğunlaşması Alevilerin soluk almasını engellemektedir.

Yıllardan beri bu yola yatırımı yapılmakta, laik cumhuriyet Sünni devletine dönüşmektedir; şeriatçılık yoğunlaştıkça, Alevilere sadırlar artmaktadır.

Bütün olan bitenleri yok sayarak İstanbul'da yaşanan kanlı olaylara nasıl "teşhis" konabilir?.. Bu ortam hazırlanmasaydı, bir kibritle çakımı, İstanbul'u kanlı bir meydana nasıl dönüştürebilirdi?..

★
Demokratik örgütlenmeden yoksun toplumda, canı burnuna gelmiş kitlelerin patlaması karşısında nasihat veriliyor; "hain tuzak"tan söz açılıyor.

Oysa o tuzak biz kendi ellerimizle kazdık..
Köle Epiktetos'un bacasını kıran akılsız ve zalim efendiye ne kadar benziyoruz!..

İbrahim Selim

CUMHURİYET

CUMHURİYET
VE GÖRÜŞLER

17 MART 1995 CUMA

Tiyatro
Yoluyla
EğitimYaratıcı Drama,
Psikodrama
Teknikleri

Kenan Halis KIZILDAĞ

Sosyal Hizmet Uzmanı

Günümüzden yirmibiniyl öncesinin mağara insanının (Cromagnonjava) ava giderken yaptığı ritüellerin tiyatronun başlangıcı olduğunu birçok tarihçi ve antropolog söylemektedir. O ilkel insanları av öncesi bir tören yapmaya zorlayan temel dürtü korkuydu. Avlarını yenebilmek için belki de topluca bir saldırı provası ahyorlardı. Bir anlamda birazdan girecekleri müthiş savaşta galip çıkmak için ava yeni katılan gençlerin eğitimi ve nasıl başedebileceklerinin bir ön çalışması vardı. Av sonrası ise, güçlü bir hayvanın gücünü kazanabilme inancıyla ve savaşın galibiyetinin kutlanması amacıyla yine aynı ilkel törenlere devam edilirdi.

Djanisos ritüellerinden, Antik Yunan oyunlarına varıncaya değin tiyatronun eğitime ve insan ruhunu çeşitli korkularla bağsettirebilmesi işlemi sürdü. Antik Yunan Tiyatrolarında kahramanın başına gelen en uç olaylardan seyircinin etkilenmesi beklenirdi. Aristophanes hatta bu olayın kurumsal açıklamasını yaparak "Katharsis" adını verdiği kavramı ortaya attı. Katharsis insan ruhunun tiyatro yoluyla kötülüklerden arındırılmasıydı. Örneğin Kral OİDİPUS'un başına gelenleri izleyen seyirci oyun boyunca müthiş gerilir, öfkelenir ve onun ölümüyle de rahatlardı. Böylece kendi içindeki kötülük duygularından arınmış olurdu.

Bu gün psikiyatride kullanılan "Katatim" görüntü kavramının temeli katharsis kavramına dayanmaktadır. İnsanlar düşüncelerinde yapmak istediklerini, bastırılmış duygularını açıkladıkça benzer bir rahatla-

ma duygusu elde ederler.

İnsanın doğayla olan çelişkileri insanın varoluşuyla birlikte başlar ve insanın insanla olan çelişkileriyle devam eder. Drama sözcüğü de, bu çelişkiler arasından sıyrılmış oldukça eski bir kavramdır.

Eski Yunanlılar, drama sözcüğünü doğrudan doğruya yaşamak anlamında kullanıyorlardı. Yaşarken birçok şeyi planlar ve hayata geçiririz. "Drama insanının tasarımlarını eyleme dönüştürebildiği bir yoldur". Bir başka söylemle insanın insanla ve doğayla çelişkilerinin bir ifadesidir drama.

Diğer bir tanımlamaya göre de; "bir ya da birden çok insanın birbirleriyle veya doğayla ya da başka nesnelerle etkileşerek yaşadıkları içsel ve dışsal devinimlerdir."

(2) Bu nedenle drama yaşamın kendisidir ve sürekli değişmektedir. Değişen çelişkiler daha karmaşık bir toplum yapısını doğurmakta ve giderek insanın etkileşim alanlarını artırmaktadır. Her yeni etkileşim, yeni mutlulukların yanı sıra farklı örselemeleri de insana vermektedir.

Endüstrileşmeyle beraber bu karmaşık yapının insan varlığı üzerindeki harabiyetlerini azaltmak, yok etmek ya da ikame edici tampon mekanizmalar bulmak üzere sosyal hizmet gibi bir çok yeni disiplinler ortaya çıkarken; psikiyatrist J.L. More-

no, Doğaçlama Tiyatro Çalışmalarından 1921 yılında psikodrama yöntemini geliştirmiştir.

Biyo-tarihsel ve kültürel bir varlık olan insanın "homolüden" özelliği yani "rol yapıcı" oluşu, onu nasıl hayvanlardan ayırabilmişse; şimdi de bu özelliği insanın ruhsal sorunlarının teşhis ve tedavisinde kullanılmaktaydı.

Moreno'nun geliştirdiği psikodrama yöntemi psikiyatrist H.Adam Blatner tarafından şu şekilde sistematize edilerek kullanım alanlarına ayrılmıştır: (3).

- 1- Ruh sağlığı alanında,
- 2- Çocuk ve ergenlerde (duygusal çatışmalara yardımcı olmak için)
- 3- İlk ve orta öğretimde;
 - a- Ders konularının işlenmesi,
 - b- Yaratıcı drama
 - c- Belirli sorunlar
 - d- Özel eğitim
 - e- Duygusal eğitim
- 4- Meslek eğitiminde,
- 5- Endüstride,
- 6- Etkileşim gruplarında,
- 7- Dinde.

Psikodrama yöntemi kullanılmaktadır.

"Yaratıcı Drama" psikodrama gibi doğaçlama tiyatrodan doğmuş, gelişmiş ve giderek bağımsız bir eğitim bilim ve disiplini olma özelliği kazanmıştır. "Yaratmacı Drama, sosyalizasyon, estetikleştirme, kominikas-

yon, etkileşim, süreç ve eylemlerinde hazır değil, kendiliğinden geliştirilen modeller ağında oluşturmak, anlamında eylemek, görmek, yapmak eylemlerini içeren, çok geniş bir yelpazeyi kapsayan bir kavramdır" (4).

Blatner'in psikodramanın uygulama alanları 1970 başlarında yaptığı gibi olsaydı şüphesiz yaratıcı drama son derece sınırlı bir yöntem ya da uygulama alanı olarak kalacaktı.

Aynı yıllarda Muhsin Ertuğrul Berlin Yüksek Sanat Akademisi'nde o yıl kurulan "Oyun ve Tiyatro Pedogolojisi Enstitüsü"nü gezerken hayran kalmış ve 1975 yılında yazdığı kitabında "...W. Nickel, ilkökul çocuklarına tiyatro sevgisini erken aşılama için eğitmen bilginler, pedagoglar, sanatçılar, sosyologlarla okullarda yeni tiyatro çalışmaları ve dersleri konusunda toplantılar düzenlemektedir" şeklinde söz etmektedir. Sözü ettiği W. Nickel Berlin'deki Oyun ve Tiyatro Pedogolojisi Enstitüsünü kuran ve halen başında olan kişidir.

Yıl 1985 olduğunda, Muhsin Ertuğrul'u hayran bırakan çalışmalar ülkemizde "Eğitimde Dramatizasyon" başlığı altında başlamıştı. Ankara Alman Kültür Merkezi'nde Devlet Tiyatroları Sanatçısı Sn. Tamer Levent ve A.Ü. Eğitim Bil. Fak. Öğretim görevlisi Sn. Prof. İnci San önderliğinde başlayan çalışmalarda;

Tamer Levent, Prof. W. Nickel ve W. Tiedt ve Marlies Krause atölye yöneticisi oldular. 1987, 1989, 1991 ve 1993 yıllarında devamı yapılan seminerler artarak, "YARATICI DRAMA" başlığını taşımaktadır.

Basit bir olay karşısında seçeneklerimiz ve yaşayabileceklerimiz o denli sınırsız ki... Bu tercihleri düşünüp, karar vermemiz "DRAMA"dır, diyebiliriz. Hatta yağmur altındayken sığınacak bir yer aramamız, bulmamız ve oraya kadar koşmayı düşünmemiz en sonunda da aksiyona geçirdiğimiz bu düşünceyi oynamamızda bir dramdır.

Bugün psikodrama, drama, dramatizasyon, yaratıcı drama gibi birçok kavram eğitim bilimlerin terminolojisi için de yer almakta ve çok yeni oldukları için de sık sık karıştırılmaktadır. Ancak Tiyatroyu yani "oyun"u esas aldığımız zaman karşımıza "Rol Play" dediğimiz temel bir kavram çıkacaktır. Rol oynamak, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, sosyal hizmet gibi birçok disiplinin kendi bakış açılarıyla açıkladıkları bu kavramın özü "rol"e dayanmaktadır.

Tiyatronun temeli ve tiyatroyla eğitim tedavinin temelleri de buna dayanmaktadır. Örneğin yaşayan tiyatro dediğimiz ve her yaş grubundan çocukların, büyüklerin oynadığı oyun çalışmasında, bir kişi aktör (rolü oynayan), diğerleri seyreden yani

seyirci rolünü oynayanlardır. Grubun tamamı sıra kendilerine gelince en az birer kez oyuncu olarak ortaya gelir. Böylece her birey seyrederkenki rahatlığını yitirerek, grup önünde bir davranış yapmanın heyecan ve zorluğunu yaşar. Bu çalışma özellikle kitle önünde kendini ifade edemeyenleri zorlayan, motivasyonlarını artıran bir çalışma olması nedeniyle tercih edilir.

Rol oynayan bir katılımcının o an sanatsal bir süreç yaşamaktan çok, bir rolün kendisine verdiği değeri kabul edebilmesi öne çıkmaktadır. Richard Gurtnege göre "oyun oynamak ve düşünce birbirine bağlıdır. Bunlar bireyin gerçekliği test etmesini, endişelerinden kurtulmasını ve çevresini sahiplenmesini sağlayan mekanizmalardır."

KONUSU

Drama ya da psikodramanın konusu ne olabilir? sorusuna teorik olarak herşey dramanın konusudur diyebiliriz.

NASIL UYGULANIR?

Tiyatro tekniklerinden nasıl faydalanabileceğimiz amacımızla, grubun dinamiğiyle yakından ilgilidir. Eğitim amaçlı bir drama atölyesinde önceden yazılmış bir metin; tiyatro

teksi yoktur ama bir program vardır. Grubun istekleri, normu, sosyometrisi bu programı spontane değiştirebilir, işleyiş farklılaşabilir ama genel çatı uygulanır.

Tedavi gruplarında ise terapöt gruptan aldığı feedbacklerle grubu yönlendirir. Örneğin sorununu anlatmayan bir hastanın yardımcı egosunu üstlenerek gerektiğinde de bir çok yardımcı egoyu devreye sokarak onu istekli hale getirebilir, direncini zayıflatabilir. Grubun birbirine güven duymasını artırıcı çalışmalar yapılabilir.

Bu nedenlerden dolayı nasıl uygulanacağı bir tercih sorunudur. Yönetici, terapöt ya da grup lideri kendi tercihini bu uygulama esnasında devreye sokar.

NEREDE UYGULANIR?

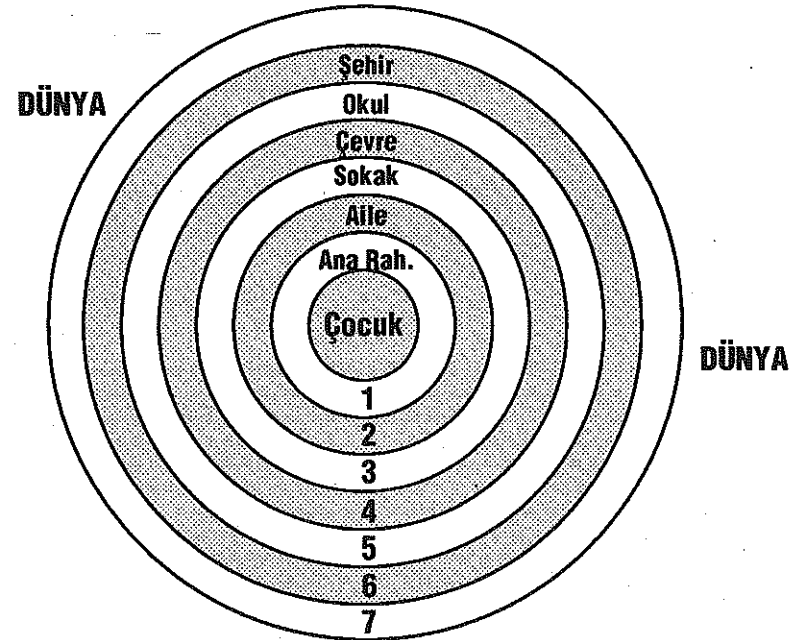
Dramayı nerede olursa olsun yapabiliriz diyen Rosemary Linnell "bir asansörde, bir büfede ya da sandalyede otururken" drama yapılabileceğini belirtmektedir (5). Önemli olan nerede olduğu değil nerede hayal gücümüzü spontanlığımızı harekete geçirebileceğimiz, nerede sınırsız söz ve hareket özgürlüğüne sahip olabileceğimizdir. Grup yöneticisi amacına uygun çalışma yaptırabileceği her yerde dramayı uygulayabilir.

GRUPLARLA NASIL ÇALIŞILIR

1. Çocuk Gruplarıyla:

Çocuk Dünyaya şu 6 kapıdan geçerek açılır.

Çocuk Dünyaya şu 6 kapıdan geçerek açılır.

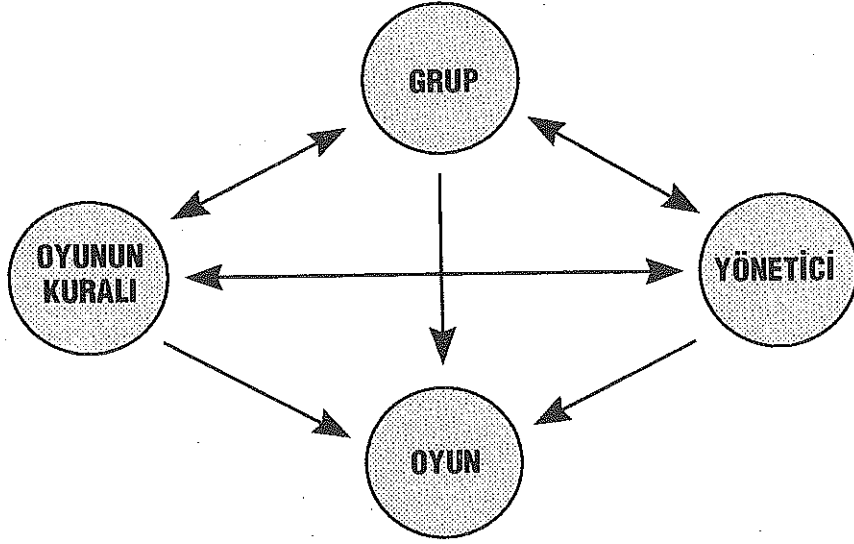

Grup yöneticisinin görevi; bu evrelerde çocuğa olasılıkları göstermek, yaşadıklarının farkına varmasını, kendisini nelerin beklediğini algılamasını sağlamaktır.

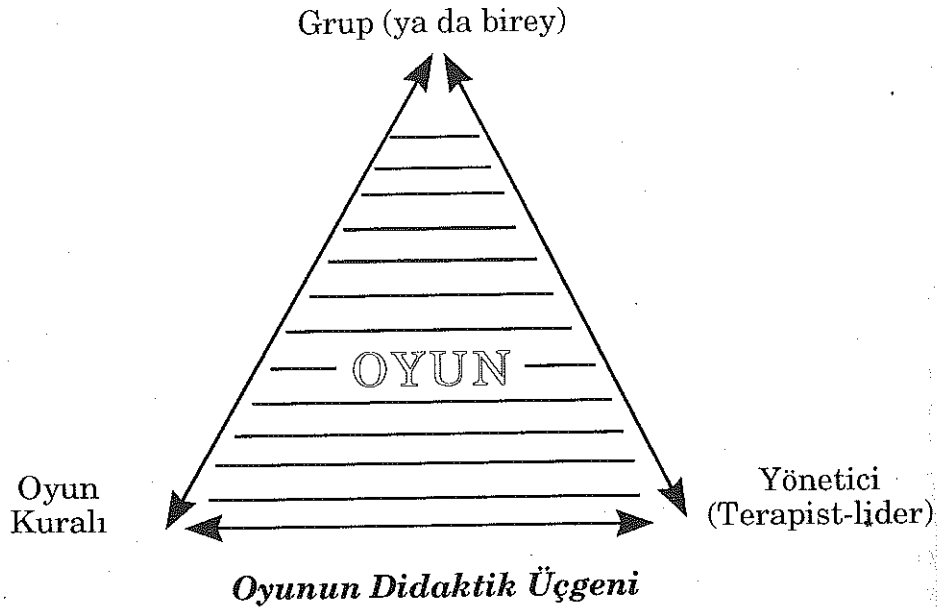
6 yaşını bitirip okul kapısından giren yani beşinci odaya geçen çocuk, kendisinden küçük çocukların yaşantılarını bilmektedir. Kendisi de o evrelerden geçmiştir.

- Geçmiş deneyimleri nelerdir?
- Gelecekte kendisini neler beklemektedir?

Bu soruların cevabını çocuk oyunlarında keşfedecektir. Yöneticinin görevi ona bu ortamı sunmaktır. Bu nedenle oyunun kuralını koyan lider, çocukla kural arasındaki ilişkiyi sağlamalıdır.

Bu ilişkiler uyumlu olursa, bir başka söylemle bir oyun için gerekli olan; oyun kuralı, lider oyuncu(lar) arasında uyum sağlanırsa oyun ortaya çıkar.

Oyun kuralının en temel ögesi oyunu farklı alanlara ayırmaktır. Farklı alanlardan, farklı pencereler ve deneyimler keşfedilir. Oyunun nasıl oynanacağı genel olmalı, özgür gelişmeyi engellememeli ki, bireysel serbestlik ve sponanite devam edebilsin.

2- Yetişkin Gruplarıyla

Yetişkinlerle yapılan çalışmalarda bütün kapılardan kişinin geçtiği düşünülür ve aynı çocuk gruplarında olduğu gibi oyunun kuralları yönetici tarafından saptanır.

3- Psikodrama Gruplarıyla

Psikodrama gruplarında, hasta terapisi, aile terapisi gibi terapiye göre gruplar oluşturulur. Bu nedenle özel bir ihtisas gerektiren çalışma modelleri geliştirilmiştir.

GRUPLAR NASIL OLUŞUR?

- a- Lider belirler
- b- Kurallar belirler
- c- Raslantısal

Grubun Oluşma Süresi Nedir?

- a- Hızlı
- b- Yavaş

Grubun Devam Süresi Nedir?

- a- Kısa süreli gruplar
- b- Uzun süreli gruplar

I- Eğitim amaçlı drama çalışmalarını kimler verebilir?

Bu alanda şu anda yönetici yetiştiren tek bir Dernek vardır. Çağdaş

Drama Derneği.

Söz konusu Dernekten sertifika almaya hak kazanan kişiler, yönetici olarak grup oluşturabilirler.

II- Tedavi amaçlı psikodrama çalışmalarını kimler verebilir?

Bu alanda da, Grup Psikoterapileri Enstitüsü ile, Grup Psikoterapileri Derneğinin üç aşamalı eğitimini bitirdikten sonra, dünyaca tanınan psikodrama enstitülerinden örneğin, Moreno Enstitüsü gibi enstitülerin sınavına girerek terapötik sertifikası alanlar psikodrama grup yöneticisi olabilirler.

KURUMUMUZ BÜNYESİNDE NE YAPILABİLİR?

Drama ve psikodrama bu denli geniş kapsamlı olduğuna göre bu ne yapılabilirin cevabı da çok geniş olacaktır. Çocukların ev ödevlerinin, okul ünitelerinin işlenmesinden, sorunlarının belirlenmesine, enerjilerini kendilerini tanıyan, grup önünde ifade edebilen bireyler olmaları için kullanmaya varıncaya değin ve daha bir çok amaçla bu yöntemden faydalanılabilir.

Ya da hospitalizm dediğimiz kurum bakımının etkilerini azaltmada yani sevgi, güven ve bilgi eksikliği gibi örselenmeler yaratan toplu yaşamın etkilerini gidermek mümkündür.

Çocukta, mütavazilik-gurur, cesaret-korkaklık, liderlik-tabi olma, meraklılık-meraksızlık, gayretlilik-gayretsizlik, sevecenlik-nefret ederlik, aktif-pasif, kavgacılık-barışçı olma gibi ikili duygular mevcuttur. Bunlardan biri çocuğun kişiliğinde baskın çıkar. Hangisinin öne çıkacağı 1965-70 yıllarına değin genelde doğuştan varolan içgüdülere dayandırılmaktaydı. Bugün genel kanı bu duyguların deneyimler sonucu öğrenildiğidir.

Carl Rogers'ın davranış bozukluğu olan kişilerle yaptığı çalışmaları Axline, Rogers'ın temel hipotezini kabul ederek yani "her insan herhangi bir organik bozukluğu olmayan her kişi kendi problemlerini çözme yeteneğine sahiptir"den yola çıkarak davranış bozukluğu olan çocuklara uygulamıştır. Axline'nin 1978 yılında başladığı bu çalışmalar, birbirinden farklı modellerle dünyanın bir çok yerinde 1980 yılında yaygınlaşmıştır.

Yine İngiltere'de Dorathy Heatcote'un okul öncesi ve ilkokul çocuklarıyla başlattığı oyun pedagojisi çalışmaları 1970'li yıllarda Peru'dan Hindistan'a değin ulaştı.

Bugün Türkiye'de sayıları yirmilerle ifade edilebilen drama liderleri ve yine aynı sayılarda psikodrama terapöt ve yardımcı terapötleri yetişmiştir.

Az gibi görünse de 1993 yılına ka-

dar sadece Psikiyatrist Abdülkadir Özbek'in Psikodrama Terapötü olusunu vurgulamak isterim. Daha iki yıl dolmadan bugün artık Türkiye'de Psikodrama Terapötleri Eğitim Bilim Fakültesinde, Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bölümlerinde, Tiyatro Kürsülerinde Yaratıcı Drama derisi hızla müfredata girmiştir.

Durum böyle iken, kurum bakımının olumsuz etkilerini bile bile çocuklarımızı bu imkandan mahrum etmek haksızlıktır. Ne yapılabilir sorusuna bu nedenle cevap vermeyi bürokrasinin tıkanıklığı içinde ütöpik çizimlemeler olarak görüyorum. Bu yüzden ne yapılabiliriz cevabından önce yöntemin kabul edilmesini diliyorum. Bugüne kadar benim kısıtlı imkanlarla çocuk yuvalarında bu yöntemi uygulayarak neler yapabildiklerimden örnekler vermek istiyorum.

A) Kelime dağarcığı geliştirici oyunlar, özellikle eğlendirici kelime bulma, cümle kurma oyunları.

B) Hayal gücü ve öykü çalışmaları.

Yuvada çocuklara resim yapın dediğiniz zaman ya bir resmin üzerine kağıt koyup kopyalarlar, ya da iki dağ arasından su akar, belli belirsiz bir ev, tepede güneş bir de ağaç vardır. Tabi istisnaları geçiyorum ama genelde böyle olur. Bunun üzerine çeşitli zorlamalarla hayal

güçlerini resme aktarmaya çalıştım.

Sonra hedef, amaç ve kahraman üçlemini oluşturarak öykü oluşturduk,

a- Pano çalışması,

b- Serbest çağrışım çalışması,

c- Grup olarak öykü yapması çalışmaları yapıldı.

C) Kitle önünde konuşma yeteneğini artıran çalışmalar

a- Yaşayan tiyatro

b- Konuşan kukla (arkadaşının sesi olma)

c- Sandalyeye oturarak gruba birşeyler anlatma (dakika süreli)

D- Empati çalışmaları (arkadaşının, uzmanın yerine kendini koyabilmek)

E- Spontanite çalışmaları. (Hiç beklemezsizin düşündüğünü söyleme, harekete sokabilme)

Bunların dışında sorumluluğu ve

oyun terapisi saatinin kullanımını çocuklara bıraktığım çalışmalar vardı. Ancak teke tek (yüz yüze) çalışmalarda bu indirekt yönlendirilmeyen oyun terapisi etkili olurken kalabalık gruplarda her iki yöntemin bir sentezi gerekmektedir. Çocuklar oyun saatini bıraktığımda örneğin battal süpürgelerin tahta saplarını onlara veriyordum ev yapıyorlardı, kendi hayalleri doğrultusunda ortak mekanlar hazırlıyorlardı, içlerinden biri hizmetli, öğretmen, uzman gibi bildikleri rolleri üstleniyor diğerleri de gerçekte yapamadıkları ya da söyleyemedikleri sözleri söyleyerek eğleniyorlardı. Aslında bu söylenemeyeni söyleme, yapılamayanı yapma yazımın başında değindiğim Katharsis'i hissetmekten öte birşey değildir.

KAYNAKÇA

1. Gürsel Sağlamöz; "Bir eğitim yöntemi olarak dram" A.Ü. EBF Basılmamış ders notları sf.4 Ankara 1987.
2. Tamer Levent; "Niçin Tiyatro" Gündoğan Yayınları sf. 93 Ankara 1993.
3. Dr. H. Adam Blatner "Psikodrama ile İletişim Dünyamıza Adımlar (Acting In)" Grup Psikoterapileri Derneği Ertan Matbaa, sf. 105-127 Ankara 1993.
4. Prof. H. Wolfgang Nickel "Alman Kültürü Derneği Basılmamış Seminer Notları sf. 1 Ankara 1987.
5. Nurhan Öktem "Yaratıcı Drama" basılmamış ders notları sf. 32 Ankara 1989.
6. Nellie Mc Caslin; "Creative Drama In The Classroom" fifth edition sf. 38 Longman, Newyork, London 1990.
7. Prof. İnci San "Sanatsal Yaratma Çocukta Yaratıcılık" İş Bankası Yayınları sf. 19 Ankara, 1979.
8. Rosomery Linnell "Approching Classroom Drama" sf. 18 Printed by Butler Tanner Ltd, London 1982.
9. Prof. İnci San; "Sanat ve Yaratıcılık Eğitimi Olarak Tiyatro" A.Ü.E.B.F. Dergisi cilt 18 Sayı 1-2, Ankara 1986.
10. Tamer Levent; "Eğitimde Drama, Genel Yaklaşımlar" Basılmamış Alman Kültür Merkezi Eğitimde Dramatizasyon Notları, Ankara 1985.

"Demokratik"

ve

"Otoriter"**Ana-Baba****Tutumlarının****Lise Son Sınıf****Öğrencilerinin****Benlik Saygısı****Üzerine Etkisi****Musa İKİZOĞLU (*)*** H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu
Araştırma Görevlisi**I. GİRİŞ**

Günümüzde aile ve çocuğa büyük önem verilmekte, aile ve çocuğu konu alan birçok araştırma gerçekleştirilmektedir. Araştırmalarda genelde ortak olan görüş ailenin toplumun temel yapı taşı, temel birimi olduğu ve üyelerinin ruhsal bakımdan sağlıklı ve mutlu olmasının topluma olumlu yansıyacağı üzerinedir. Ailedeki temel bireyler olarak ele alınan anne, baba ve çocukların ilişkilerinin olumlu ve olumsuz oluşunun aile üyelerinin ruh sağlığını etkileyeceği sağlıklı ve mutlu olma konusunda belirleyici olacağı da kaçınılmaz bir gerçektir.

Çocuk ancak ailesinin sevgisi, ilgisi, yol göstericiliğiyle yaşamında sağlıklı bir şekilde yol katedebilir. Sevgisiz şefkatsiz büyüyen ilgi gösterilmeyen bir çocuk kendisini değersiz işe yaramaz biri olarak algılayacaktır. Yine çocuğu ana-babanın hor görmesi, aşırı otoriter tutum içinde yönlendirmeye çalışması çocuğun kendisine dönük değer algısını dolayısıyla benlik saygısını etkileyecektir. Ana-babanın çocuğa yönelik demokratik tutumu, onu farklı bir birey olarak kabul edip görüşlerine saygı göstermesi önem vermesi çocuğun benlik saygısını olumlu olarak etkileyecektir.

Kuramsal Çerçeve

Anne-babanın ilgisiyle gencin benlik saygısının ilişkisi incelenen araştırmalarda genelde alt-orta-üst ekoomik düzey farkı gözetmeksizin ailenin ilgisi oranında gencin benlik saygısının yük-

sek çıktığı görülmektedir. Araştırmalarda genelde demokratik tutumun benlik saygısını düşürdüğü sonucu ortaya çıkmıştır. Özellikle de çocuğa değer vermeme, sevgi, ilgi ve destek göstermeme anlamına gelen ilgisizliğin, otoriter tutumdan daha fazla benlik saygısının—düşmesine etki yaptığı da ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Watson'ın yaptığı bir araştırmada, hoşgörülü ve sıkı disiplinli evlerden gelen çocuklar öğretmenleri tarafından değerlendirilmiş ve sonuçta, hoşgörülü ve demokratik evlerde büyüyen çocuklar arkadaş ilişkilerinde daha etkin, girişken, atılgan, kendisini daha iyi ifade edebilen ve kurallara daha az uyan çocuklar olarak belirlenmiştir. Bunun yanında daha sert bir denetim altında tutulan çocuklar da, oyunculuk, başkaldırma ya da saldırganlık görülmekte, kendilerini ifade etmede, öne sürmede, açıklamada daha tutuk davranmaktadır (Jersild, 1983).

Kuzgun (1972) demokratik ana-babanın, çocuğunun arzu ve ihtiyaçlarına hassas olduğunu, davranışlarını ilgi ve anlayışla izlediğini otom benlik iradesine değer verdiğini, çocuğu kendisiyle ilgili kararlar almaya teşvik ettiğini belirtir. Otoriter ana-babanın çocuğunu belki sevmekle birlikte sevgisini çocuk istenilen şekilde davrandıkça gösterdiğini, daha üst otoritelerce saptanmış ku-

ral, norm ve geleneklere uygun davranışlar beklediğini mutlak itaat etmeye önem verdiğini çocukla pek karşılıklı dilsel ve duygusal alış-verişte bulunmadığını belirtir.

Critelli (1987) ebeveynlerin bilinçsizce yaptıkları soğuk, reddedici, takdir etmez şekilde sergiledikleri çocuklarına yönelik davranışların, çocukların benlik saygısını düşüreceğini ileri sürer.

Schaefer (1959) annelerin kabul ve kontrol, kabul ve serbestlik tanıma, reddetme ve kontrol, reddetme serbestlik tanıma şeklinde sınıflandırdığı davranış tiplerinin çocukta belirli sendromlara neden olduğunu ileri sürer. Örneğin; reddeden ve serbestlik tanıyan annelerin çocukları muhtemelen saldırgan ve antisosyal davranış özellikleri gösterirler.

Armentrout ve Burger (1972)'in 635 çocuk üzerinde yaptıkları araştırmada, kızların ebeveynleri tarafından erkeklerden fazla kabul gördükleri, annelerin babalardan daha fazla kabul gösterdikleri, erkeklerin ebeveynleri tarafından kızlara göre daha fazla psikolojik kontrole maruz kaldıkları, annelerin babalardan daha fazla psikolojik kontrol gösterdikleri bulunmuştur.

Hess (1970) farklı toplumsal sınıflara ait ebeveyn davranışlarının farklılığını bir araştırmasında ele almış ve sonuçta, düşük sınıf ebeveynlerin, çocuklarından orta sınıf ebeveynlere

göre daha az bağımsız davranış ve başarı bekler görüntüsünde oldukları ortaya çıkmıştır (Fischer ve Lazer-son 1984).

Diğer taraftan yukarıda ele alınan ana-babaya ait tutumlara ilişkin yaklaşımların araştırma açısından önemi benlik saygısıyla ilişkisini kurma açısından dır.

Benlik kendi kişiliğimize ilişkin kanılarımız ve kendi kendimizi görüş ve düşünüş tarzımızdan oluşur (Baymur, 1984).

Erokson (1984) benlik kimliği duygusunu, iç aynılık ve sürekliliğin kişinin başkaları için anlamının aynılığı ve sürekliliği ile denk düşmesi konusundaki birikmiş güvenç olarak tanımlar.

Benlik saygısı ise, kişinin kendini değerlendirmesi sonucu ulaştığı benlik kavramını kabul etmesinden doğan bir beğeni durumudur (Yörükoğlu, 1990).

Sullivan (1953)'a göre çocukların benlik saygısı, esasen diğer kişilerin yanında sahip oldukları güçlerine, etkilerine ve herkesçe rağbet edilmesine bağlı olarak etkilenmektedir.

Açık sistem özelliğine sahip ailelerde üyeler, birbirlerinin karşılıklı özerkliğini kabul eder, birbirlerini cesaretlendirici ve saygı artırıcı bir biçimde davranış gösterirler. Her aile üyesi, o ailenin üyesi olmaktan duyduğu gurur kadar, ayrı bir birey olmaktan da gurur duyar. Ebeveyn-

ler çocuklarına gerçekçi ve uygun sınırlar koyabilirler ama bir şarta bağlı olmaksızın saygı da duyarlar. Coopersmith'in araştırma sonuçlarına göre bunun sonucunda bireyde olumlu benlik saygısı gelişir (Coopersmith, 1967).

Rogers çocukların ebeveynlerinden gördükleri şartsız sevgi sonucunda ve olumlu saygı görmeleri durumunda olumlu benlik saygısı geliştireceklerini, gerçek benlik saygısının inkar üzerine kurulduğunun birey tarafından algılandığı durumlarda, olumsuz benlik saygısının oluşacağını ileri sürer (Singer, 1984).

Buraya kadar ele alınan görüş ve yaklaşımları genelde şu şekilde değerlendirmek mümkündür: Çocuk veya ergen diye öne sürdüğümüz bireyler ebeveynlerinin demokratik-otoriter ya da ilgisiz tutumlarından olumlu veya olumsuz olarak etkilenmektedirler. Ebeveynin çocuk ya da ergene dönük tutumları, onu görüş ve değerlendirişi başka bireylere göre daha etkili olmaktadır. Özellikle hızlı değişmelerin yaşandığı ergenlik döneminde ergen, ebeveyninin tutum ve davranışlarından zorlu bir dönemde olması, henüz kimliğinin tam oturmamış olması nedenleriyle daha fazla etkilenmektedir. Ebeveyninin tutum ve davranışları ergenin benlik saygısını da olumlu ve olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Problem

Bu araştırma ana-baba çocuk etkileşimi açısından ele alınmıştır. araştırmanın temel sorunu, belli bir kuramsal yaklaşım içinde, "demokratik" ve "otoriter" ana-baba tutumlarının lise çağındaki ergenin benlik saygısı üzerindeki etkisini araştırmak olarak belirlenmiştir.

Denenceler

Probleme dayalı olarak denencelerin sınanması uygun görülmüştür.

1. Annelerini "demokratik" olarak algılayan çocukların benlik saygısı, annelerini "otoriter" olarak algılayan çocukların benlik saygısından daha yüksektir.

2. Babalarını "demokratik" olarak algılayan çocukların benlik saygısı, babalarını "otoriter" olarak algılayan çocukların benlik saygısından daha yüksektir.

3. Annelerini "demokratik" olarak algılayan çocuklarla, babalarını "demokratik" olarak algılayan çocukların benlik saygısı arasında önemli bir fark yoktur.

4. Annelerini "otoriter" olarak algılayan çocuklarla babalarını "otoriter" olarak algılayan çocukların benlik saygısı arasında önemli bir fark yoktur.

5. Annelerini "demokratik" olarak algılayan çocukların benlik saygısı, babalarını "otoriter" olarak algılayan çocukların benlik saygısından daha yüksektir.

6. Babalarını "demokratik" olarak algılayan çocukların benlik saygısı, annelerini "otoriter" olarak algılayan çocukların benlik saygısından daha yüksektir.

II. YÖNTEM

Araştırmanın modeli, evren ve örneklemi, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlemesine ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada araştırma modellerinden tarama modeli kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, 1991-1992 öğretim yılında Ankara Şehri Keçiören Merkez İlçesi'ndeki 8 devlet lisesinin son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma "basit rastgele örneklem" göre seçilen 341 öğrenci üzerinde yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada üç değişik veri toplama aracı kullanılmıştır.

1. Bilgi Formu: Öğrencilerin ana-babalarına ilişkin bazı nitelikler belirlenmiştir.

2. Ana-Baba Tutum Ölçeği: 25'i demokratik, 25'i otoriter toplam 50 tutum karakterini tespit eden bu ölçek, ana-babanın demokratik ve otoriter tutum karakterlerini ayırmak amacıyla kullanılmıştır.

3. Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri (Self-Esteem Inventory): Bu

ölçek, kişinin hayata bakış açısı, aile ilişkileri, sosyal ilişkileri ve dayanma gücü ile ilgili 25 maddeden oluşmaktadır.

Sonuçta bu ölçekten öğrencilerin aldıkları benlik saygısı puanlarının ortalaması 65 olarak bulunmuştur. Tam puan 100 olarak kabul edilmektedir.

Verilerin Toplanması

Yukarıda belirtilen bilgi toplama araçları vasıtasıyla 10 günlük bir sürede veriler toplanmıştır. Bilgi formu ve iki ölçeğin cevaplanması ortalama 45 dakika sürmüştür. Uygulama öğrencilerin okullarında gerçekleşmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Ölçekler aracılığıyla elde edilen bulgular, istatistiki analize tabi tutulmuştur. Kullanılan istatistiki teknik ise t-testidir.

III- BULGULAR ve YORUM

1. Araştırmanın Denencelerine İlişkin Bulgular

Annelerini demokratik olarak algılayan çocukların benlik saygısı ile, annelerini otoriter olarak algılayan çocukların benlik saygısı arasındaki fark önemli değildir. Babalarını demokratik olarak algılayan çocukların benlik saygısı ile babalarını otoriter olarak algılayan çocukların benlik saygısı arasındaki fark önemli değildir. Annelerini demokratik olarak algılayan çocukların benlik saygısı ile babalarını demokratik olarak algıla-

yan çocukların benlik saygısı arasındaki fark önemli değildir. Annelerini otoriter olarak algılayan çocuk babalarını otoriter olarak algılayan çocukların benlik saygısı arasındaki fark önemli değildir. Annelerini demokratik olarak algılayan çocukların benlik saygısı ile, babalarını otoriter olarak algılayan çocukların benlik saygısı arasındaki fark önemli değildir. Babalarını demokratik olarak algılayan çocukların benlik saygısı ile annelerini otoriter olarak algılayan çocukların benlik saygısı arasında da önemli bir farka rastlanamamıştır.

Sonuç olarak bu çalışmada ana-babanın "demokratik" ve "otoriter" tutumunun öğrencinin benlik saygısı üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

2. Gerekçelerle Ortak Yorumlama

Bilal (1984) özellikle anne ya da özellikle babanın demokratik veya otoriter olarak algılanmasının bir fark yaratmadığı sonucunu ana-baba tutumlarının çocukların uyum düzeyine etkisini incelediği araştırmasında ortaya çıkarmıştır. Bu sonuç, bu çalışmadaki özellikle annenin veya özellikle babanın demokratik veya otoriter olmasının çocuğun benlik saygısını artırıcı bir unsur oluşturmadığı şeklindeki sonucu desteklenmektedir.

3.-4. denenceler açısından sonuç böyleyken 1.2.5 ve 6. denencelere

ilişkin durum şöyle özetlenebilir. Demokratik tutumun daha popüler bir tutum olması nedeniyle deneklerin bir kısmı ana-babasını demokratik olarak algılamaya yönelmiş olabilir. Bu durum da demokratik tutum puanı ortalamasını yükseltmiş, böylece gerçekte demokratik olmayan ana-babalar demokratik olarak kabul edilmiş olabilir.

Öğrenci, anne ve babası arasında, baba genelde işi nedeniyle ev dışında olduğu için annenin otoriter tutumu daha sık algılandığı için sağlıklı bir kıyaslama yapamamış olabilir.

Kağıtçıbaşı (1973) tipik Türk ailesini ataerkil olarak görür ve kuralları titizlikle uygulama, sıkı disipline sahip bulunmayı bu aileye atfeder. Sevgi saygının aile içinde otoriter tutum ve disiplin yöntemleri içinde dahi korunması ve çocuğun duygusal yakınlığı nedeniyle ölçekte yer alan beğenilmeyen durumları onlara layık görmemiş olması nedeniyle sonuç bu şekilde çıkmış olabilir.

Öğrencilerin bu dönemde yoğun üniversite sınavı hazırlığı içinde olması, bu dönemde geleceği ile ilgili kaygı taşıması ve sınav stresi içinde olması nedeniyle, ailesi tarafından sadece bu döneme ilişkin aşırı ilgi ve önem görüyor olabilir. Bu dönem nedeniyle otoriter tutum ve uygulamalardan aile geçici olarak vazgeçmiş olabilir ki, bu da öğrencilerin onları demokratik olarak nitelendirmelerine yol açmış olabilir. Kaygı ve korkuları ne-

deniyle zaten benlik saygısı düşük olabilecek gencin, tutumları yanlış algılaması, araştırmanın sonuçlarını etkilemiş olabilir.

Hurlock (1959) ergenlik döneminde gençlerin fırtınalı bir dönemde olmaları nedeniyle duygularında inişlerin çıkışların olduğunu, ayrıca ergenin ana-babayı düşmanca algıladığını ileri sürer. Bu nedenle de tutumların gencin benlik saygısı üzerindeki etkisi büyük olabilir.

Medinnus çocuk davranışlarının nedenlerini karmaşık olmasıyla açıklamaktadır. Sadece ana-babadan gelen direkt etkilerin bunun belirleyicisi olduğunu kabul etmemekte, çocuk için ana-baba kadar akım grupları, kardeşler ve çevrenin de etkili olduğunu ileri sürmektedir. (Uluğtekin, 1978). Bu çalışmada ise benlik saygısının etkilenişi sadece ana-babanın demokratik ve otoriter tutum değişkenlerine bağlı olarak incelenmeye çalışılmıştır.

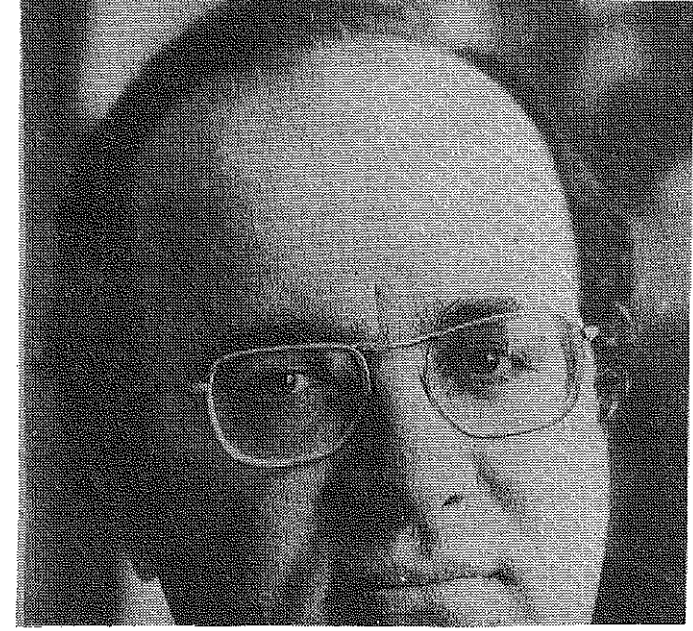
IV. SONUÇ VE ÖNERİ

Bu çalışmada genelde ortaya çıkan sonuç, ana-babanın "demokratik" ve "otoriter" tutum değişkenlerinin kendi başına çocuklarının benlik saygısı düzeyini etkilemediğidir.

Sonuç olarak, bu araştırmanın yine lise son sınıfta okumakta olan öğrenci evreninden seçilecek bir örneklem üzerinde tekrar edilmesi, bu çalışmadaki bulgulara benzer sonuçlar verip vermediğini görmek açısından önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

1. Armentrout, James A. and Gary K. Burger. "Children's Reports of Parental Child-Rearing Behavior at Five Grade Levels" Developmental Psychology. 7,1: 1972.
2. Baymur, Feriha. Genel Psikoloji. 6. Baskı. İstanbul: İnkılap Yay. 1984.
3. Bilal, Gülden, "Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocukların Uyum Düzeylerine Etkisi". (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1984.
4. Coopersmith, S. The Antecedents of Self Esteem. San Francisco: CA Freeman, 1967.
5. Critelli, Joseph W. Personal Growth and Effective Behavior. CBS College Publishing, 1987.
6. Erikson, Eric H. İnsanın Sekiz Çağı. (Çev: T. Bedirhan Üstün ve Vedat Şar) 1. Baskı. Ankara: Sevinç Matbaası, 1984.
7. Fischer, Kurt W. and Arlyne Lazerson. Human Development. New York: W.H. Freeman and Company, 1984.
8. Hurlock, Elizabeth B. Development Psychology. Second Edition. Mc. Graw-Hill Book Company. Inc., 1959.
9. Jersild, Arthur T. Çocuk Psikolojisi. (Çev: Gülseren Güne) 4. Baskı. Ankara: Teknik Eğitim Fakültesi Matbaası, 1983.
10. Kağıtçıbaşı, Çiğdem. Gençlerin Tutumları "Kültürlerarası Bir Karşılaştırma". Ankara: Sevinç Matbaası, 1973.
11. Kuzgun, Yıldız. "Ana Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi." (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: 1972.
12. Schaefer, Earl S. "A Circumplex Model For Maternal Behavior" Abnormal Psychology and Social Psychology. 59: 1959, 226-235.
13. Singer, Jerome L. The Human Personality (Eds). J. Kagan. San Diego. 1984.
14. Sullivan, H.S. The Interpersonal Theory of Psychiatry. New York: Norton, 1953.
15. Uluğtekin, Sevdâ. "Ana-Baba Çocuk İlişkileri." Psikoloji Dergisi. 4: 1978, 18-22.
16. Yörükoğlu, Atalay. Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar. 7. Baskı İstanbul: Özgür Yayın-Dağıtım, 1990.

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Başkanlığına

Uğur Mumcu, yaşamı boyunca, halkı ve onun örgütlü gücü için çalıştı. Mumcu'nun ilkeleri ve öğretisi, sizler böyle sahip çıktıkça sonsuza dek yaşayacaktır. Gerek 24 Ocak'ta Uğur Mumcu'yu anma, gerekse Adalet ve Demokrasi Haftası'nın gerçekleşmesinde gösterdiğiniz dayanışmanın sürdürüleceğine inanıyorum. Tüm katkılarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Ş. Güldal Mumcu

Ş. Güldal Mumcu
Uğur Mumcu
Araştırmacı Gazetecilik Vakfı
Başkan
6 ŞUBAT 1995

KİMİ ÖLÜLER
BİZE
NE KADAR DA
YAKIN
YASAYANLARIN
BİR COĞU
NE KADAR DA
ÖLÜ

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Personel Yönetmeliği Konusu (Sorunu)

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Atama, Yer Değiştirme ve Görevde Yükselme Yönetmeliği; hazırlık, onay, yayım ve yürürlük aşamalarında, değişik sebeplerle, değişik yönlerden ve değişik kişilerce sürekli olarak eleştirilmiştir.

Bu eleştirilerde haklılık payı taşıyanlar yanında duygusal ve çıkarsal tepkilere dayandığı izlenimi verdiği için haksız görünenler de olmuştur.

Sonuçta, konu üzerinde yapılan uzun ve ciddi görüşmelere ve tartışmalara dayalı olarak bir uzlaşma sağlanmış ve ortaya yeni bir yönetmelik metni çıkmıştır.

Ancak, ani bir gelişmeyle ve gerçek sebebi bir türlü anlaşılmayan bir yaklaşımla, bu demokratik yaklaşımdan vazgeçilmiş ve üzerinde anlaşma ve uzlaşma sağlanmış metin yerine yeni bir yönetmelik hazırlama eğilimi içine girilmiştir. Bir sonraki aşama ise yeni bir yönetmelik hazırlamak yerine, mevcut yönetmeliği bütünüyle iptal etmek aşaması olmuştur. Gerçekten de, 06.02.1994 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren SHÇEK Personel Yönetmeliği, 25 Ocak 1995 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan iptal Yönetmeliği ile yürürlükten kalkmıştır.

Şu andaki yaklaşım ise, yasal ve mantıksal gerekçeleri yetkili bir organ tarafından yeterince açıklanmamış yeni bir taslağı, kesinleştirmeye çalışmak şeklindedir. Bu taslak, son derece yetersiz ve işleyiş açısından sakıncalar yaratabilecek özellikler taşımaktadır.

Umuyoruz ki, söz konusu sakıncalar, bir önceki yönet-

Bu "Yorum",
Sosyal
Hizmet
Uzmanları
Derneği
Genel
Merkez
Yönetim
Kurulu'na
hazırlanmıştır.

melik taslağı hazırlanırken dikkate alınan demokratik eğilimler çerçevesinde dikkatli bir süzgeçten geçirilir ve gerekli düzeltmeler yapılır.

Bu vesileyle SHÇEK Personel Yönetmeliği konusunda, 1995 yılı başlarında başlayan yeni süreç içinde, Derneğimiz tarafından yapılan yazışmalardan söz etmeyi yararlı görüyoruz.

1- Konu, 02.01.1995 tarihli ve 95/2 sayılı yazımızla; Sayın Başbakan'a, Başbakanlık Devlet Personel Başkanlığı'na ve Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü'ne duyurulmuş ve görüşlerimiz anlatılmıştır. Bu yazının içeriği şöyledir:

"Derneğimiz, büyük bir çoğunluğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nde çalışan sosyal hizmet uzmanlarını temsil etmek üzere kurulmuş bir meslek kuruluştur.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, sosyal hizmet uzmanlarının istihdamı açısından taşıdığı önem yanında, Türkiye'de sosyal hizmetlerin planlanması, uygulanması ve eğitimi açısından yasal sorumluluk taşıyan tek kamu kurumudur.

Bu Kurum, 1983 yılında kurulmuş ve geleneklerini oluşturmak açısından yeterli süreye henüz sahip olamamış durumdadır.

Kuşkusuz ki, bir kamu kurumunun Devlet geleneğine uygun bir kurumsallaşmaya gidebilmesinin başta gelen koşulu; personel rejiminin, eğitim, sınav, kariyer ve ehliyet esasına dayalı olarak düzenlenmiş olmasıdır.

Kurum, bu imkana henüz tam anlamıyla kavuşamamıştır.

Bu amaca yönelik ve Başbakanlık Teftiş Kurulu'nun personel yönetmeliği çıkarılmasının zorunluluğuna işaret eden eleştirileriyle de bağlantılı olarak hazırlanan "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Atama, Yer Değiştirme ve Görevde Yükselme Yönetmeliği" 6.2.1994 tarihli Resmi Gazete'de yayın-

lanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik, 657 sayılı Kanun ve devlet personel rejimi gereğince hazırlanmış ve uygulamaya konmuştur.

Ancak, 1994 yılı ortalarında yönetmeliğin rotasyonla ilgili hükümlerinin uygulanması çalışmalarına başlandığında, yer değiştirmesi gereken personel sayısının oldukça yüksek bir sayıya ulaştığı ve birçok ilde birçok sosyal hizmet kuruluşunun zaten az sayıda olan uzman elemanının ve yöneticisinin yerlerinden ayrılacağı ve yeni atama da yapılamayacağı anlaşılmıştır. Ayrıca çocuk yuvaları-yetiştirme yurtları- huzurevleri gibi teke tek ilişkiye dayanan hizmet ortamlarında, sık sık yapılacak değişikliklerin çocukların ve yaşlıların psikolojik durumlarını olumsuz yönde etkileyebileceği kanısına varılmıştır. Buna karşılık, yükselmelerde eğitim sınavı, belirli memuriyet yılı Kurumda belirli süre görev yapmış olma gibi niteliklere ve koşullara yer veren hükümlerin, kesin bir gereklilik olduğu da tespit edilmiştir.

Bu çerçevede, Kurum üst düzey yetkilileri ile Devlet Personel Başkanlığı arasında yapılan ciddi, nitelikli ve seviyeli görüşmeler sonucu; Yönetmeliğin rotasyonla ilgili hükümlerini kaldıran, ancak, eğitim, sınav, kariyer ve kuruma belirli süre hizmet vermiş olma koşullarını daha da uygun şekilde ele alan ve kurumsallaşmanın yolunu açan bir değişiklik taslağı Devlet Personel Başkanlığı'nın uygun görüşüyle hazırlanmış ve Devlet Bakanlığı makamının onayına sunulmuştur.

Sözkonusu yönetmelik değişikliği, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından, Kasım 1994 tarihinden bu yana, Resmi Gazete'de yayınlanmak üzere, sosyal hizmetlerden sorumlu Devlet Bakanlığı'nda beklemektedir.

Ancak, aradan geçen süre içinde, yönetmelik değişikliğinin Resmi Gazete'de yayınlanmasına yönelik herhangi bir girişim olmadığı gibi, tam tersine, eski yönetmeliği de bütünüyle yürürlükten kaldırma yönünde çalışmalar yapıldığını duymuş bulunuyoruz.

Bu düşünce, son derece yanlış ve sakıncalıdır. Çünkü, yeni eklemelerle olumlu bir içeriğe kavuşturulan yönetmelik Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi özel bir Kurumun şiddetle ihtiyaç duyduğu "eğitilmiş" ve "deneyimli" personel tipini yaratabilecek bir içeriğe sahip bulunmaktadır.

Dolayısıyla, büyük güçlüklerle ve emek verilerek hazırlanmış olan yönetmelik değişikliğinin onaylanmayışı ve ihtiyacı karşılamayan eski yönetmeliğin bütünüyle iptal edilme düşüncesi hukuksal bir dayanağa sahip bulunmamaktadır.

Mevcut yönetmeliğin aksayan yönleri bellidir, alınması gereken yeni önlemler de bilimsel mesleksel yaklaşımlarla açıklıkla tespit edilmiştir.

Bu durumda, yönetmeliğin bütünüyle yürürlükten kaldırılması girişimi, Türk Devlet Personel rejiminin gereklerinden çok, siyasal amaçlı ve güncel beklentili bir değerlendirme karakterine sahip gözükmektedir. Bu girişimin, Kurumda çok kısa bir süre önce yapılan Genel Müdür değişikliğinin hemen ardından gündeme gelmesi, söz konusu girişimin hukuksal ve objektif karakterli bir yaklaşımdan çok siyasal ve subjektif karakterli bir yaklaşım olduğu izlenimini vermektedir.

Bu sebeple, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Personel ve Atama Yönetmeliğinin 657 ve 2828 sayılı Kanunların özüne ve hizmetin gereklerine ve kamu yararı anlayışına uygun bir çerçeve içinde ele alınması ve Devlet Personel Başkanlığı'nın son görüş ve önerileri doğrultusunda değiştirilmesi ve yürürlüğe konulması, tek ve en uygun çözüm yoludur.

Konu, sosyal hizmet topluluğunu ve Derneğimizi bu yönleriyle yakından ilgilendirmekte ve etkilemektedir.

Durumu bilgilerinize, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yönetmeliği'nin bütünüyle yürürlükten kaldırılması yönündeki herhangi bir girişimle konunun hukuk ve Türk Devlet Personel rejiminin yerleşmiş

gelenekleri doğrultusunda dikkatli ve titiz bir inceleme-ye tabi tutulması konusunda gereğini izinlerinize sunarım.

Saygılarımla...

2. Durum, 04.01.1995 tarihle ve 95/3 sayılı yazımızla, hukuki işlemlerden sorumlu Devlet Bakanı Sn. Bekir Sami DAÇE'ye bildirilmiştir. Bu yazının ve ekinde Sn. Başbakana hitaben yazılmış olan telgrafın içeriği şöyledir:

"Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Personel Atama ve Görevde Yükselme Yönetmeliği'nin bütünüyle yürürlükten kaldırılması yönünde çalışmalar yapıldığını üzüntüyle öğrenmiş bulunuyoruz.

Mevcut yönetmelik, Türk personel rejiminin öngördüğü bir hukuksal yükümlülüktür. Ancak, yeni bir Kurum'un kendine özgü özellikleri nedeniyle, uygulamada bazı zorluklarla karşılaşmış ve Devlet Personel Başkanlığı'nın değerli uzmanlarıyla birlikte yapılan çalışmalar sonucu, bu sıkıntıları da aşabilecek nitelikte ideal bir yönetmelik metni hazırlanmıştır. Ancak, şimdi yerleşmiş Devlet geleneklerine ve sosyal hizmetlerin kendine özgü yapısına son derece uygun bu yönetmeli metninin yürürlüğe konulmayıp, eski yönetmeliğin bütünüyle yürürlükten kaldırılması yoluna başvurulması titizlikle incelenmesi gereken bir yaklaşımdır.

Derneğimiz, üyelerinin çoğunluğu SHÇEK Genel Müdürlüğü'nde görev yapan ve Türkiye'nin bu alandaki tek ve güzide kamu sosyal hizmet kurumunun yetenekli ve deneyimli uzman kadrolarla yönetilmesi konusunda, son derece hassas bir meslek kuruluşudur.

Konuyla ilgili olarak Başbakan Sn. Tansu ÇİLLER'e çektiğimiz tel-grafın bir örneğini ekte sunuyoruz.

Dileğimiz sadece, konunun aceleyle getirilmemesi ve işinin erbabı personel uzmanlarınca, öncesiyle birlikte incelenmesidir. Haklılığımız, hemen anlaşılacaktır diye

düşünüyoruz.

Kamuoyuna yansımış saygın kişiliğiniz ve Devlet adamı vasfınız ile ülkemizin en önemli sosyal hizmet kurumunun kuramsallaşmasını önleyecek ve yeteneksiz-deneyimsiz kadroların Kurum yönetimine getirilmelerine yol açacak bu girişime sağlıklı bir teşhisi koyacağınıza ve gerekli tedaviyi bulacağınıza inanıyoruz."

Telgraf metni ise şöyledir:

"Sayın

Prof. Dr. Tansu ÇİLLER

Başbakan

ANKARA

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün mevcut yönetiminin, Personel Atama ve Yükselme Yönetmeliği'ni bütünüyle yürürlükten kaldırma yönünde çalışmalar başlattığını üzüntüyle öğrenmiş bulunuyoruz.

Bu yönetmelik, 10 yıldır ihtiyacı duyulan kurumsallaşmanın altyapısını hazırlayacak özellikte yararlı bir yönetmeliktir. Uygulamada oluşabilecek güçlüklerle ilişkin kısımları ise Devlet Personel Başkanlığı'yla birlikte yapılan ciddi çalışmalar sonucu düzeltilmiş ve ideal şekline getirilmiştir.

Şimdi, bu geliştirilmiş metnin yayınlanması yerine, eski yönetmeliğin bütünüyle kaldırılması; Kurumda hiç çalışmamış, hizmet içi eğitimden geçmemiş ve sınavlarda başarılı olmamış kişilerin, ehliyetleri ve yetenekleri ölçülmeden, salt her dönemde değişen siyasi gerekçelerle yönetim kademelerine getirilmeleri sonucunu doğurabilecektir. Oysa, bu Kurumda en fazla kaçınılması gereken yaklaşım budur.

Bu yaklaşım, Türk personel rejiminin yerleşmiş gele-

neklerine aykırıdır.

Konunun, bu açıdan ve bütün yönleriyle incelenmesi için, Devlet Personel Başkanlığı ile Mevzuatı Geliştirme Genel Müdürlüğü yetkililerine gerekli emirleri vermenizi saygılarımızla dileriz."

3- Sorun, SHÇEK Genel Müdürlüğü nezdinde, önce Personel Dairesi Başkan Vekiline, sonra da Genel Müdür Vekiline Genel Merkez Yönetim Kurulu Üyeleri olarak yapılan ziyaretlerde aktarılmış ve doğabilecek sakıncalara dikkat çekilmiştir.

Bu görüşmelerde, yönetmeliğin iptali eğiliminden çok, yeni bir yönetmelik hazırlığı eğiliminin ağır bastığı izlenimi elde edilmiş ve hazırlanmakta olan yeni metnin mutlaka Derneğimiz görüşüne sunulacağı sözü alınmıştır.

4- Yeni yönetmelik taslağı beklenmekte iken, mevcut yönetmeliğin bütünüyle iptal edildiği, üzüntüyle öğrenilmiştir. Bu gelişme üzerine, SHÇEK Genel Müdürlüğü yönetimine, derhal aşağıdaki mektup gönderilmiştir.

Mektup, şöyledir:

"Bilindiği gibi, Genel Merkez Yönetim Kurulu olarak, 10 Ocak 1995 tarihinde, Genel Müdürlük Makamında; mesleğimizi, üyelerimizi ve sosyal hizmetleri kapsayan bir çerçeve içinde görüşmüştük.

Bu görüşmede üzerinde durulan konulardan biri de "SHÇEK Personel Atama ve Görevde Yükselme Yönetmeliği" idi.

Derneğimiz, her kamu kurumunda olduğu gibi, SHÇEK Genel Müdürlüğü'nde de personel hareketlerini keyfilikten çıkararak ve hukuksal dayanağa kavuşturan bir düzenlemeyi gerekli ve zorunlu görmektedir. Aksi takdirde, Türkiye'de, 1961 yılından bu yana yerleştirilmeye çalışılan sosyal hukuk devleti anlayışının, sosyal hizmetleri de kapsamaması mümkün olmayacaktır.

Bu nedenle, 1994 yılı başında yürürlüğe giren yönetmelik, ilke olarak, anayasal ve yasal gerekliliğin ifadesi şeklinde düşünülmüştür ve düşünülmektedir.

Ancak, Türk yönetim sistemi içinde yeni bir kurum olan SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün, kendine özgü kimi gereksinimlerinin mevcut yönetmeliğin yeniden ele alınmasını gerekli kıldığı, uygulama içinde anlaşılmış ve yeni bir yönetmelik taslağı SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün daveti üzerine, Derneğimizce görevlendirilen değerli üyelerimizin de sabırlı ve üretken çalışmaları sonucu, sosyal hizmetlerin temel özelliklerine önemli ölçüde uygun şekle getirilmiştir. Bunun üzerine SHÇEK Genel Müdürlüğü taslak hakkında Devlet Personel Başkanlığı'nın da olumlu görüşünü almış ve yönetmelik taslağının Resmi Gazete'de yayınlanmak üzere Devlet Başkanlığı'na sunulduğu konusunda Derneğimiz bilgilendirilmiştir.

Ne var ki, konuyla ilgili olarak Başbakanlık ve Devlet Personel Başkanlığı nezdinde yaptığımız çeşitli girişimler esnasında; Yönetmeliğin olgunlaştırılmasına yönelik hazırlıkları sürdürülmesi yerine; bütünüyle yürürlükten kaldırılmasına yönelik yeni bir yaklaşım içine girildiği üzümlere öğrenilmiştir. Oysa, 10 Ocak 1995 tarihinde Derneğimize ifade ettiğiniz durum, bu yaklaşımın tam tersiydi. Görüşme esnasında verilen bilgi, yeni hazırlanan taslağın biraz daha çerçeve bir içerik kazanacak şekilde gözden geçirildiği ve yeni metnin en kısa süre içinde Derneğimize ulaştırılacağı şeklindeydi.

Derneğimiz bu metni beklemekte iken, mevcut yönetmeliğin bütünüyle yürürlükten kaldırılması yönündeki girişimler, yönetim kurulumuz için tam bir sürpriz olmuştur. Bir kez daha ve kesin olarak ifade etmek isteriz ki; mesleki eğitime, hizmete, deneyime, hizmet içi eğitime ve sınava dayanmayan bir atama ve yükselme anlayışı; Kurumu, sosyal hizmetleri ve sosyal hizmetlerin sorumluluğunu duyan sosyal hizmet uzmanlarını, ciddi hukuksal ve mesleki sorunlarla karşı karşıya bı-

rakacaktır. Kurum, böyle bir düzenlemenin olmayışının sıkıntılarını geçmişte yaşamış ve ağır bedeller ödemiştir. Aynı bedellerin yeniden ödenmemesi ve esleksen ve bal altında kalınmaması bakımından konunun özenle ele alınması ve yönetmeliğin iptaline yönelik çalışmaların durdurulması gereğini tekrar vurgulamakta yarar görüyoruz."

5- SHÇEK, halen her türlü hukuksal güvenceden ve düzenlemeden yoksun biçimde, siyasal otoriteye ulaşmayı başarmış her ortalama memurun, sosyal hizmet yöneticisi olabileceği bir personel rejimi içindedir. Kurum, bu anlayıştan çok sıkıntı çekmiş ve hizmet ehliyetsiz ellere kalmıştır. Oysa Türkiye'de Sosyal Hizmetlerde kimlerin ehliyetle yöneticilik yapabileceği konusu, Anayasa, 7355 ve 2828 sayılı Kanunlar ile özü itibariyle belirlenmiştir. Bu özün, söz itibariyle de belirlenmesi bir yönetmelik konusudur. Bu içerikte bir yönetmelik taslağı hazırır. Buna rağmen Kurumu ve sosyal hizmetlerin profesyonellerini ehliyetsiz kişilerin emrinde istismar ettirmek, her yönüyle yanlış ve haksız bir yaklaşımdır. Sorun, derhal gereğine göre çözülmelidir.

6- Mart 1995 tarihi itibariyle, yeni bir yönetmelik taslağının hazırlandığı anlaşılmaktadır. Bu taslak, kesinlikle yetersizdir. Taslak sosyal hizmetlerin yapısal ve SHÇEK Genel Müdürlüğü personelinin nicel ve nitel özelliklerini hiç bilmeyen (veya uzak kalmış) kişilerce hazırlandığı izlenimini vermektedir. Bu nedenle, söz konusu taslağın hemen hemen bütünüyle yanlış yönlerinin düzeltilmesi yerine, daha önce Derneğimizce görevlendirilen deneyimli sosyal hizmet uzmanlarının görüşlerinden de yararlanılmak suretiyle, SHÇEK Genel Müdürlüğü'nce hazırlanan eski metnin geliştirilmesi yoluna gidilmesi, daha sağlıklı ve uygun olacaktır.

Dileriz ki, sosyal hizmet müracıtları ve sosyal hizmet uzmanları, aydınlık görüşlü ve bilimsel-mesleksen yönlerden ehliyetli yönetimler/yöneticiler görme özlemlerine, gelecek günlerde kavuşurlar...

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Personel Yönetmeliği Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme (*)

Tuna ATALAY (**)

(*) Bu yazı, SHÇEK Personel yönetmelikleriyle bağlantılı çalışmalar çerçevesinde, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi'nde mevcut bilgi ve belgelerden ve Dernekçe ilgili komisyonlarda görevlendirilen sosyal hizmet uzmanlarının görüşlerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

(**) Sosyal Hizmet Uzmanı, SHÇEK Genel Müdür Yardımcısı.

Çağdaş devlet; yoksul, zengin tüm yurttaşlarını hiç bir ayırım gözetmeden kucaklamak, gereksinim duyduğu hizmetleri sunmak, sorunlarını çözmek zorundadır. İşte bu noktada, sosyal devletin gerçekleştirilmesine yönelik hizmetlerin bir yurttaşlık hakkı ve sorumluluğu çerçevesinde sunulmasındaki yol, yöntem ve hizmete bakış önem kazanmaktadır.

Bu ise kuşkusuz, bilgi birikimi, deneyim ve profesyonel yaklaşımın değerlendirilmesiyle olanaklıdır. Türkiye'de sosyal hizmetler alanındaki bu profesyonelleşme süreci, 2828 sayılı Yasa ile uygulamaya yönelik temel dayanaklarına kavuşmuştur.

Bilindiği gibi, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile sosyal ve ekonomik yoksunlukları sebebiyle yardıma ve desteğe gereksinim duyan her yaş ve özellikteki kişi ve ailelere hizmet vermek üzere, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur. Ülkemizdeki sosyal hizmetlerin, planlanması, uygulanması ve koordine edilmesinde taşıdığı ağırlıklı sorumluluk ile alanında tek kamu sosyal hizmet örgütü olan Kurum; sosyal hizmetlere emek ve yürek vermiş kişilerin 20 yıl süren uğraşları sonucu, Türk hukuk sistemi içinde yerini almıştır. Böylece ülkemiz, sosyal hizmetlerin modern anlamda ele alınmasına olanak tanıyan bir yasaya geç de olsa kavuşmuştur.

2828 sayılı Yasa bir "teşkilat yasası" olmasına karşın gerçek işleyişe ilişkin

hükümleri ve gerekse de Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na oldukça geniş ölçüde mevzuat hazırlama (yönetmeliklerle düzenleme yapma) yetkisini tanınmasıyla bir "hizmet yasası" özelliğini de taşımaktadır. Nitekim, 1983-1984 yılları arasında yeniden yapılanma çalışmalarının yanısıra mevzuat çalışmaları da hızla tamamlanmış, sisteme yönelik birçok yönetmelik uygulanmaya konulmuştur.

Bugün, Kurum'un kuruluşunun üzerinden yaklaşık 12 yıl geçmiştir. Kurum, yurt düzeyinde yaygın, 76 ilde örgütlenmiş il sosyal hizmetler müdürlükleri ve 265 sosyal hizmet kuruluşu eliyle yaklaşık 30 bin kişiye verdiği kesintisiz hizmetler ve binlerce kişiye verdiği danışmanlık ve destek hizmetleri ile neredeyse tek başına bir icracı bakanlık çapında büyüklüğe sahiptir. Ve en önemlisi, sosyal devletin yaşamsal sorumluluklarından birisi ve en önceliklisi olan korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetlerin de tek sorumlusudur. Ancak, böylesine hassas özelliklere sahip bir Kurum'un; yaşamın doğal süreci içinde her bir bireyin gereksinim duyabileceği sosyal hizmetlerin kendine özgü yapısına ve kamu geleneklerine uygun bir prersonel yönetmeliğine sahip olmaması büyük bir eksiklik olmuş ve uygulamada telafisi güç sıkıntılar yaratmıştır.

Sonuçta, bu eksiklik, 6 Şubat 1994 tarihinde yürürlüğe giren "Sos-

yal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Atama, Yer Değiştirme ve Görevde Yükselme Yönetmeliği" ile giderilmeye çalışılmıştır. Bu Yönetmelik ile ana başlıklarıyla; teknisyenden, il müdürüne kadar, her kademedeki personele bölge hizmeti, rotasyon zorunluluğu, getirilmiştir. Görevde yükselmelerde ise, bir alt yönetici kadrosunda 3-5 yıl asaleten görev yapma zorunluluğu, yani bekleme süresi, ayrıca, daire başkanlığı ve il müdürlüğü dışındaki hizmet gruplarında sınav zorunluluğu getirilmiştir.

Böylece, halen Kurum'da çalışan ve en az lisans düzeyinde yüksek öğrenim görmüş personelden, yönetim kadrolarına talip olup bir alt kademede bekleme süresini tamamlayanların; kamuda en az daire başkanlığı için 21 yıl, il müdürlüğü için 16 yıl, il müdür yardımcılığı ve şube müdürlüğü için 13 yıl, kuruluş müdürlüğü için 10 yıl hizmeti bulunması gerekmektedir.

Yönetmelik ile Kurum personelinin yetiştirilmesi, üst görevlere hazırlanmasına yönelik olarak "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliği" ile bağlantı kurulmadan, bir hizmet içi eğitim programı ve yeterlilik sınavı sistemi getirilmiştir. Yeterlilik ve yarışma sınavlarına ilişkin esasların da bir "yönerge" ile düzenlenmesi önörölmüştür. Yardımcı hizmetler sınıfından, genel idare hizmetleri sınıfına geçişte de sınav zorunluluğu ge-

tirilmiştir.

Genel mantık kurgusu bakımından, Maliye Bakanlığı personel yönetmeliklerinin özelliklerini taşıyan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Personel Yönetmeliği; Kurum'da, kıdem, kariyer ve eğitime dönük bir yükselmeyi gündeme getirmesi açısından başlangıçta ilke olarak olumlu bir düzenleme şeklinde karşılanmıştır. Ancak, pratik içinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi, insana insanla ve bir aile sorumluluğu çerçevesinde hizmet vermek yükümlülüğü taşıyan bir Kurumun personel ve müracatçı yapısından kaynaklanan bazı özellikleri sebebiyle yönetmeliğin mevcut şekli ile uygulanması olanaksız hale gelmiştir.

Zaman içinde sözkonusu yönetmeliğin uygulanmasına ilişkin olarak il il yapılan dökümler göstermiştir ki, rotasyonun uygulanması halinde, bir atama döneminde, il müdüründen teknisyenine kadar uzanan bir yelpazede, bir anda 2000 civarında personel yer değiştirecek, bu değişim bazı illerde mevcut personelin % 40 ile % 70'ini kapsayacaktır.

Bu tablo; sosyal hizmetlerin kendine özgü yapısı içinde hizmet verilen kitle için, aile bireyi işlevi taşıyan çoğu personelin, bu çapta yer değiştirmesinin getireceği olumsuzlukların, rotasyonla gerçekleştirilmesi düşünülen dengeli personel dağılımının getireceği artılardan fazla eksiler

içerdiğini göstermiştir.

Kaldı ki, Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmenleri kapsayan rotasyon uygulamaları dışında, hemen hemen her kadamedeki personelin rotasyonla yer değiştirmesini yaşama geçirebilen kamu kuruluşu örneği de bulunmamaktadır.

Kamu kuruluşlarında görevde yükselmenin, kamu geleneğine ve kurumların özgün yapısının gerektirdiği niteliklere, kıdeme, kariyere emeğe dayalı olarak gerçekleştirilmesi, sistemli bir "kurumsallaşma"nın temel koşuludur. Ancak, 6 Şubat 1994 tarihli yönetmeliğin içerdiği görevde yükselmeye ilişkin ölçütlerin uygulanabilirliği, her zeminde tartışılmıştır. Nitekim 12 yıllık bir Kurumda, hizmet gruplarına göre 10-20 yıl arasında değişen memuriyet süresi, bir alt hizmet grubunda asaleten geçirilecek 3-5 yıl arasında değişen yöneticilik yapma koşulu, sistematize edilememiş hizmet içi eğitim, yeterlilik ve yarışma sınavları gibi mevcut personel yapısı içinde bir araya getirilmesi oldukça güç olan koşullarla, yönetici adaylarının yönetim kademelerine taşınması neredeyse olanaksızlaştırılmıştır.

Böylece, sosyal hizmetlerin kurumsallaşmasına dönük önemli adımlardan birisi olmasına karşın, uygulanmasında ciddi güçlükler olan bu yönetmeliğin değiştirilmesi, pratikte uygulanır hale getirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir.

Nitekim; her platformda konu-

lan eleştirilen, sorumlusu aranan tartışılan, tepki gösterilen yönetmeliğin değiştirilmesi çalışmaları da hemen başlatılmıştır.

Sosyal hizmet çalışanlarının böylesine duyarlı olduğu bir mevzuat değişikliği yapılırken, elbette Kurum merkez ve taşra çalışanlarının eleştirileri, önerileri gözönünde tutulacak, konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınacak, Kurum'un personel rejimi konusundaki gereksinimlerini karşılayan, uygulanabilir, üzerinde uzlaşma sağlanmış bir hukuksal metin hazırlanacaktır. Ve böyle yapılmıştır.

Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmet Çalışanları Sendikası, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği tarafından oluşturulan komisyonlarda hazırlanan metinler, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nde tekrar tekrar kaleme alınmış ve Devlet Personel Başkanlığı'nın da olumlu görüş verdiği yeni bir "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Atama, Yer Değiştirme ve Görevde Yükselme Yönetmeliği" hazırlanarak Bakanlık Makamına sunulmuştur. 657 ve 2828 sayılı Yasalara, Genel Personel Yönetmeliğine paralel olarak hazırlanan bu yeni Personel Yönetmeliği ile ana hatlarıyla aşağıdaki düzenlemeler getirilmiştir.

* Zorunlu bölge hizmeti, rotasyon kaldırılmıştır.

* Hizmet gruplarına atamalarda, bir alt hizmet grubunda geçirilmesi gereken süreler 1 yıla indirilmiş belli kadrolara gelinebilmesi için geçirilmesi gereken memuriyet süresi 657 sayılı Yasa'ya paralel hale getirilmiştir.

* Hizmet gruplarına atamada öngörülen sürelerle, vekaleten görev yapılan süreler de dahil edilmiştir.

* Yönetici adayı yetiştirilmesine yönelik eğitim programları, "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Hizmet İçi Eğitim Yönetmeliği" hükümleri doğrultusunda düzenlenmiş ve bu programlar sonunda yapılacak yeterlilik sınavı yeterli sayılmış, yarışma sınavının ancak başvurunun açık kadro sayısından fazla olması halinde yapılması öngörülmüştür.

* Sosyal hizmetler alanında yükseköğrenim görmüş olan, genel veya yerel yönetimlere ait kamu kurum ve kuruluşlarında en az beş yıl asaleten veya vekaleten yöneticilik yapmış olanların, durumlarına uygun hizmet gruplarındaki kadrolara sınav şartı aranmaksızın naklen atanmalarına olanak tanınmıştır.

Ancak, yukarda ana hatlarıyla özetlenen ve 6 Şubat 1994 tarihli Yönetmelik yerine kamu gelenekleri doğrultusunda, en uygulanabilir şekilde düzenlenmiş yeni bir yönetmeliğin Resmi Gazete'de yayınlanması beklenirken, 25 Ocak 1995 tarihli Resmi Gazete'de "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Atama,

Yer Değiştirme ve Görevde Yükselme Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Yönetmelik'in yayınlandığı görülmüştür.

Bu iptal işlemi, geçmişte bir personel standardı olmaması sebebiyle, onarılması güç yaralar almış olan Kurum için, son derece talihsiz bir gelişme olmuştur. Çünkü, yeni ekleme ve değişikliklerle, olumlu, uygulanabilir bir içeriğe kavuşturulan yönetmelik, Kurum'un şiddetle ihtiyaç duyduğu "eğitimli", "deneyimli", "kıdemli" personel standartını hayata geçirecek bir özellik taşımaktadır.

Bu emek verilerek hazırlanmış, üzerinde uzlaşma sağlanmış yönetmelik değişikliğinin hayata geçirilmeyerek bütünüyle kaldırılmasının, ne etik, ne de hukuksal bir mantığının olmadığı açıktır. Bunun algılanabilen tek açıklanması Yönetmeliğin iptali işlemine mesai harcayan ilgililerin, Kurum'un geçmişinde yaşananlarla ilgili yeterli bilgiye ve deneyime sahip olmadıklarıdır.

Bu açıdan, 23 nisan 1992 tarihinde gerçekleştirilen Sosyal Hizmetler Danışma Kurulu'nun 17'nci toplantısındaki verilerden hareketle Kurum'da idareci olarak görev yapan personelin niteliğini saptamak üzere Aralık 1991 tarihinde yapılan bir çalışmada; Kurum'da idareci olarak görev yapan personelin % 49.70'inin Kurum'a 1989 yılından sonra katıldığını, bu personelin % 81.15'inin yerel yönetimlerle çeşitli kamu kurumla-

rından naklen geçtiklerini ve atandıkları birimlerin fonksiyonlarıyla ilgili hiçbir formasyonlarının, bilgi birikimlerinin bulunmadığı gerçeğini hatırlamakta yarar vardır.

Liyakat ve kariyerin terkedilmesi durumunda, "kurumsallaşan" partizanlık olmaktadır. Her iktidar, hatta bakan değişikliklerinde bürokraside deprem yaşanmakta, kurumların iç dengeleri bozulmaktadır. 1989-1991 yılları arasındaki bir deprem, Kurum'da çok ağır biçimde yaşanmış, sosyal hizmetlerle ilgili hiç bir bilgi ve birikime sahip olmayan pek çok insan, salt siyasal ilişkileri nedeniyle Kurum içinde önemli görevlere getirilmiştir. Kurum çalışanları o dönemde yaşanan olumsuzlukları, en ağır koşullarda verilen demokratik hukuk mücadelesini ve ödenen bedelleri tüm canlılığı ile hatırlatmaktadır.

Kurum'da yaşanmış bunca dramatik ve çığdırsı olaydan ders alarak, gerçeklere sırt çevirmeden, Türk personel rejiminin öngördüğü hukuksal yükümlülük yerine getirilmeli, eski Personel Yönetmeliği'nin bütünüyle ortadan kaldırılmasıyla yapılan hata onarılmalıdır. Aksi halde, Kurum'un çok ciddi hukuksal ve işlevsel sorunlarla karşılaşması kaçınılmaz olacaktır.

Bu ağır vebali, demokratik bilince sahip hiç bir profesyonel sosyal hizmet görevlisinin yüklenemeyeceğini düşünüyor ve umuyoruz.

**SOSYAL HİZMET UZMANLARI
DERNEĞİ GENEL MERKEZİ - ANKARA****DUYURU
95/1**

İstanbul Gaziosmanpaşa'da geçtiğimiz günlerde yurttaşlarımıza karşı yapılan insanlık dışı silahlı saldırıyı, sosyal hizmet uzmanları olarak nefretle kınıyoruz.

Demokrasinin ve çağdaş Türkiye özleminin savunucusu, uygar ve ilerici yurttaşlarımıza yönelik bu hareketlerin, Ülkemizde demokrasiye ara verme özlemi içinde bulunan karanlık güçlerin tertibi olduğu, artık açıklıkla bilinmektedir.

Türkiye'mizde daha önce yaşanmış acı olayların bilincinde olan demokrat ve aydın kamuoyunun, laik Cumhuriyetimizi demokratik kurum ve kurallar çerçevesinde korumaya yönelik bilinçli tepkisini, saygıyla karşılıyor ve destekliyoruz.

Bu kapsamda, bütün yurttaşlarımızı ve demokratik kurumları-kitle örgütlerini, daha duyarlı olmaya davet ediyor, Türkiye'nin çağdaş ve insan haklarına saygılı bir düzene kavuşabilmesi yönünde, tüm çabamızı sonuna değin harcadığımızı vurgulamayı bir görev biliyoruz.

**Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
Genel Merkez
Yönetim Kurulu**

**Koruyucu
Aile Hizmeti**

Teknolojinin ilerlemesi ve sanayileşmenin artmasıyla tüm dünyada çalışma alanları çeşitlenmiş, kırdan kente göç ve kentleşme hızlanmıştır.

Ancak tüm bu ilerlemelere rağmen sosyal açıdaki gelişme aynı hızda olamamıştır. Örneğin; kırsal alanda hem sosyal yönden destek olması hem de ekonomik girdi sağlanması açısından değeri çok olan çocuğun algılanmasında sosyo-ekonomik gelişmelere ve kentleşmeye bağlı farklılıklar yaşanmış, gelişmiş bölgelerde sadece sevmeye gereksiniminden dolayı çocuk istenmeye başlanmıştır.

Halen her toplumda yoksulluk, hastalık, eğitimsizlik, işsizlik, açlık, nüfus artışı... gibi geleneksel sorunlar yaşanırken; gelişmenin yarattığı farklı sorunlar da giderek artmaktadır. (Aile çözülmesi, yalnızlık, değer kargaşası, alkolizm ve uyuşturucu alışkanlığı, gecekondulaşma, konut sıkıntısı, otomasyon... gibi)

Toplumlarda; sunulan haklardan çeşitli nedenlerle yararlanamayan ve zorlu yaşam koşullarıyla karşı karşıya kalmış, yukarıda bahsedilen sorunların bir veya bir kaçını yaşayan kişi ve gruplar özel ihtiyaç gruplarını oluştururlar. Bu gruplar arasında korunmaya muhtaç çocuklar grubunun ayrı bir özelliği ve önemi vardır. Çünkü çocuklar kendi isteklerini dile getirme ve haklarını korumada en yetersiz varlıklardır. Gereksinimlerinin karşılanmasında diğer insanlara ihtiyaçları vardır.

Toplumlarda çocukların gereksinimlerinin zamanında, yeterince ve düzenli olarak karşılanmasını sağlayabildikleri ölçüde sağlıklı

Özlem TOK (*)

* SHÇEK Genel Müdürlüğü
AÇHD Sosyal Hizmet Uzmanı

bireylere kavuşurlar, gelişimlerini hızlandırabilirler ve devamlılıklarını güvence altına alabilirler.

Çocuklar için her yönden sağlıklı gelişimlerinin sağlanabileceği en uygun ortam ise ailedir. Çocuğun psikolojik gereksinimlerini karşılayan ailenin önemi yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur.

Çeşitli kişilik problemleri, psikolojik rahatsızlıkları ya da sosyo-kültürel sorunları yaşama riskinin küçüklüklerinde sevgi ve ilgiden yoksun olarak büyüyen çocuklarda daha fazla olduğu bilinmektedir.

Çocuğun gelişim aşamaları gözönüne alındığında ailenin önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Örneğin; ailesinden ayrılmak zorunda kalmış küçük bir bebek, çok iyi bakım veren bir çocuk yuvasında da büyüye bakıcılarında süreklilik ve aynılık olmadığı için temel güven duygusu gelişmeyecek ya da varsa bile yıkılacaktır. Sonucunda da tedavi edilemezse yaşam boyu çeşitli ruhsal rahatsızlıklar ve bunlara bağlı olarak oluşan sosyal sorunlarla karşı karşıya kalacaktır (Öztürk, 1992).

Aile; çocuğun beslenme, bakılma, korunma, sevilme ve eğitime olan temel gereksinimlerini karşılar. Ana ve baba severek, özenli bakım vererek, çocuğa bir güven ortamı yaratır; onun sağlıklı büyümesini güvence altına alırlar. Yeteneklerinin gelişmesine yardım ederler. Ona özgürce oy-

nayacağı, denemelere girişeceği ve öğreneceği bir çevre sağlarlar. Yol göstererek, kuralları öğretmek davranışına yön verirler. Güç durumlarında yanında olur, desteklerler. Gerekliğinde, denetleyerek, sınır çekerek, cezalandırarak, kurallara uymasını sağlarlar. Doğru ile yanlış ayırt etmeyi öğretirler. Ana ve baba, kız ve erkek çocuklarına kendi davranışlarıyla örnek olarak, onların hem kişilik gelişmesine, hem de kendi cinsel kimliklerini kazanmalarına yardımcı olurlar. (Yörükoğlu, 1992).

Aileler, çocuklarına karşı bu sorumlulukları yerine getirmekle yükümlüdürler. Bu durum 2 Eylül 1990'da yürürlüğe giren Çocuk Hakları Sözleşmesinin 27. Maddesinin 2. bendinde de yer almıştır.

Ancak yine de her toplumda ve toplumun her kesiminde çeşitli nedenlerle bazı ailelerin görevlerini tam anlamıyla yerine getiremedikleri, az ya da çok sayıda çocuğun uygun olmayan koşullarda yetiştikleri veya yeterli düzeyde barınma, beslenme ve eğitim olanaklarının sağlanmadığı görülmektedir.

Ölüm, boşanma, ayrılık terk ya da ekonomik sıkıntı gibi nedenlerle aile bütünlüğünün bozularak ana-babadan birinin ya da her ikisinin birden olmaması durumunda çocuklar her yönden ihmal ve istismara karşı savunmasız kahrılar. Bu tip zorlu yaşam koşullarıyla karşı karşı-

ya kalmış olan çocuklar bütün toplumlarda özel bir ilgi alanıdır ve özel bir hizmeti gerektirirler. En genel değişimi ile de bu çocuklar "Korunmaya Muhtaç Çocuklar" olarak adlandırılırlar.

Bu bağlamda toplum çocukların yetiştirilmesinde ana-babaya yardımcı olmak, hatta çocukları korumak için gerektiğinde anne-babaya müdahale etmek hak ve görevine sahiptir. Çünkü, toplumun geleceği çocukların beden, ruh, ahlak, düşünce bakımından sağlam ve iyi yetiştirilmesine ve eğitimine bağlıdır. Çocuğun bu yetiştirilme ve eğitilme sürecini olumsuz etkileyen etmenler toplumun geleceğini de tehdit ediyor demektir. (Çalışma Grubu Raporu 1994).

Bu nedenle her toplum olanakları çerçevesinde öz ailesi yanında kalması sakıncalı ya da mümkün olmayan çocukların uygun, sağlıklı ortamlarda yetiştirilmelerini sağlamaya çalışır. Bunu yaparken de çeşitli hizmet biçimlerini kullanır. Bunlardan başlıcaları kurum bakımı, evlat edinme, koruyucu aile ve öz ailenin desteklenmesidir.

Korunmaya muhtaç çocuklar özelliklerine ve gereksinimlerine göre yukarıda bahsedilen hizmet türlerinden kendileri için en uygun olanından yararlandırılırlar. Ancak temelde çocuğun aile ortamında bakımının gerekli olduğu kabul edildiğinden ön-

celikle; öz ailenin yetersizliklerini giderecek programlara yoğunlaşmakta; buna paralel olarak da koruyucu aile hizmeti geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Koruyucu aile; "ailesi yanında türlü sebeplerle bakılamayan veya evlat edinilmesi mümkün olmayan çocukların uygun aileler yanında yeterli bir kurumun gözetim ve denetiminde kısa veya uzun bir süre için (öz ailesine dönünceye ya da koruyucu ailenin bakma niteliklerini yitirmesine kadar) bakılmaları" olarak tanımlanmaktadır.

Ülkemizde kendi ailesi yanında türlü nedenlerle belli bir süre veya devamlı olarak bakılamayan çocukların, akrabalar veya başka aileler tarafından yetiştirilmeleri uygulanagelen bir bakım tarzı olmuştur. Zaman içinde ailesi ile kalamayan çocuğun başka bir ailede bakılmasının geleneksel ilişki ve yardımlaşma biçimi ötesinde resmi bir denetim ve gözetim altında olması gereği duyulmuş ve bu tür bakım tarzı sistemli ve resmi bir biçim almıştır.

"Kültürümüzü koruyucu aile açısından incelemek istersek, bir muhtaç yakının veya başkasının çocuğunu alıp büyütme, iş-güc sahibi kılma ve evlendirilmesini onaylayan ve dinsel açıdan da sevap kabul edilen bir gelenek görenek olarak süregeldiğini görüyoruz" (Koşar, 1992).

Geleneklerimiz içinde yer alan

beslemelik, kapı kızı, süt- manevi evlatlık gibi müesseselerdeki işleyiş kişilerin vicdanına, iyi niyetine kalmış olmasından dolayı zamanla olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Korunmaya muhtaç çocukların istismarına ve boğaz tokluğuna, çalıştırılmalarına neden olmuştur. Kişisel düzeyde kalan bu uygulamalar örgütlenmemiş, gittikçe sosyal kontrol dışında kalarak bozulmuş, üstelik günümüz karmaşık toplumlarındaki korunmaya muhtaç çocukların ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmiştir.

Ülkemizde geleneksel olarak çocuğun başka bir ailede bakılmasının bir sisteme bağlanmasının kurumlaşması ile ilgili ilk kanuni düzenleme Türk Madeni Kanunu'nun, 273. maddesi ile yapılmıştır.

Korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki Umumi Hıfzıssıha Kanunu (1930) ile 5387 sayılı Kanunda (1948) ve aynı adı alan 6972 sayılı Kanunun (1957) 2, 21, 28, 29, 30, 31. maddelerinde korunmaya muhtaç çocukların aileler yanında bakımı hükmüne bağlanmıştır. Yine çocukların korunma ve yetiştirilme amaçları dışında hiçbir suretle aileler yanına (hizmetçi-dadı) verilmemesi hususu yönetmeliklerde kesinlik kazanmıştır. Böylece Koruyucu aile bakımı gele-

neksel bakımdan ayrıştırılmıştır. Bu çerçevedeki ilk koruyucu aile çalışmasına 1949 yılında başlanmıştır. (*)

1952-1953 yıllarında Ankara Özel İdaresine ait lojmanlarda grup evleri kurularak "Profesyonel Koruyucu Ailelik" adı ile bir uygulama yapılmıştır. Bu nedenle Gazi Yetiştirme Yurdu'nda bakılan çocuklardan birkaçı bu grup evlerine yerleştirilmiş ve her evde anne ve babalar görevlendirilmiştir. Bu anne-babaları Hollanda'da eğitim almış kişiler eğitmişlerdir. Bu hizmet yasal güçlükler nedeniyle bir yıl sonra kaldırılmıştır (Tülay, 1971-1972).

Daha sonra Koruyucu Aile uygulaması "SSYB ve UNICEF" arasında yapılan bir anlaşma gereğince 1961 Temmuz ayında Ankara'da pilot proje uygulaması ile başlamıştır."

"Projeyi gerçekleştirmek için şu yollara başvurulmuştur; Aile yanında bakım hizmetlerini yürütecek personeli yetiştirmek amacıyla 1.3.1961 tarihinden 30.6.1961 tarihine kadar devam eden Koruyucu Aile semineri hazırlanmıştır. Bu seminere üniversite, lise ve kız enstitüsü mezunları devam etmiştir. Seminer programının % 50'si teorik eğitime, % 50'si pratik eğitime ayrılmıştır. "Bu seminerde eğitilen elemanlar "Sosyal Yardımcı" ünvanıyla görev yapmışlardır.

Çünkü sosyal hizmete ilişkin ilk eğitim kurumu olan Sosyal Hizmetler Akademisi o yıl (1961) kurulmuştur.

Program basın-yayın araçları ile halka duyurulmuş, başvuran aileler arasında seçilen ailelere çocuk yuvasından bakılmakta olan korunma kararlı çocuklardan uygun olanlar yerleştirilmiştir.

Koruyucu aile olmak üzere başvuran ailelerin bir bölümünün, bakımlarını üstlendikleri çocuklardan hizmet beklediklerinin, anlaşılması üzerine programın esas amacı doğrultusunda bu aileler elenmiştir.

Koruyucu aile pilot projesinin amacı; programı halka tanıtmak ve faydasını göstermek olduğundan uygulama sınırlı tutulmuş ve ilk denemeler Ankara'da yapılmıştır (SSYB-SHGM, 1962).

Söz konusu projede çalışan elemanların SSYB'na bağlı ayrı birimde yeterli araç-gereçle donatılarak tam zamanlı olarak çalışmaları sağlanmıştır. O günkü fiyatlarla bir memur ortalama 175 TL. alırken Koruyucu Ailelere 150 TL. aylık ve yılda bir kez olmak üzere 250 TL. giyim yardımı ödenmiştir (Tokalp 1971).

Proje, 1961 yılından itibaren önce Ankara Merkezde, 1962 yılında Ankara'nın kaza ve köylerinde (SSYB-SHGM, 1962) 1964 Aralık ayından sonra ise İzmir'de uygulanmıştır. (Tokalp, 1969) Yoğunluğu Ankara ilinde olmak üzere 10 yıllık dönem

içinde çocuk yerleştirilen koruyucu aile sayısı 221'dir. SHÇEK'nun 1987 yılına ait Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Genel Durum Raporuna göre 1961-1975 yılları arasında bu sayı 544'e ulaşmıştır. Ancak koruyucu aile olmak üzere yapılan müracaatların neredeyse % 90'ı, Medeni Kanunun 253. Maddesi gereği 40 yaşını doldurmadan evlat edinemedikleri için evlat edinme amaçlı olmuştur. Buna bağlı olarak çocuk yerleştirilen ailelerin 3/4'ü çocuksuz olup, yanlarına aldıkları çocukları ileride evlat edinmişlerdir. (SSYB-SHGM 1963)

Koruyucu ailelerin çocuk alma nedenlerinden dolayı, uygulamanın; "çocuğun öz ailesi ile ilişkisinin kesilmemesi ve öz aileye dönme olanaklarının, araştırılıp, gerçekleştirilmesi" ana ilkesi yaşama geçirilmemiştir. Ancak "Koruyucu aileye verilecek çocukların seçiminde koruyucu ailelerin arzusu en ön plana alınmakla beraber ailenin çocuğa, çocuğun aileye uygun olması esasına göre çalışılmıştır (Tokalp, 1969).

Koruyucu aile hizmetinin uygulaması, çocuğun gelişimi ve eğitimi yönünden aile yaşamının olumlu etkileri gözönüne alınarak 12.6.1975 gün ve 2099 sayılı Genelgeyle 22 ilde bulunan çocuk bakım yurtlarına verilmiştir. (Könen, 1982). Böylece hizmetin uygulaması çocuk bakım yurtlarında çalışan sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve çocuk gelişimi uzmanları

(*) M. Şükrü Tülay "Türk Aile Sistemi içinde Koruyucu Ailenin Yeri ve Önemi" Sosyal Hizmet Dergisi Sayı: 8 Cilt: 5 Sayfa: 2 1971-1972.

tarafından yürütülmüştür.

Hizmet 1977 gün ve 376 sayılı Genelge ile de ülke çapında yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. (SHÇEK. Gen. Müd. 1987)

1961 yılında Kurum Kanununun yürürlüğe girdiği 1983 yılına kadar olan dönemde 1047 çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilmiştir. (SHÇEK Gen. Müd. 1994).

Bu dönem içinde 1977 Ocak ayından itibaren koruyucu ailelere ödenen ücret uygulamadan kaldırılmıştır. (Könen 1992).

Sosyal hizmetlerle ilgili konularda eksikliklerin ve darboğazların gidererek artması sonucunda ülke çapında sosyal hizmetleri tek elden koordine etmek, yönlendirmek ve etkin hale getirmek amacıyla 24.5.1983 tarihinde 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kanunun 22 ve 23. maddeleri Koruyucu Aile Hizmetinden bahsetmektedir.

Kurum Kanununun çıkması ile Koruyucu Aile Hizmetinin planlanması, yürütülmesi, izlenmesi ve yaygınlaştırılması SHÇEK Genel Müdürlüğü Aile ve Çocuk Hizmetleri Dairesi bünyesinde kurulan Aile Hizmetleri Şubesi sorumluluğuna verilmiştir. Hizmete yönelik çalışmalar da yurt düzeyinde örgütlenen Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri aracılığıyla, 1.10.1984 tarihli 18532 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Koruyucu

Aile Yönetmeliği esas alınarak yürütülmeye başlanmıştır. Böylece koruyucu aile uygulamasının esasları belirlenmiştir.

Sosyal Hizmetler Kurum Yasasının yürürlüğe girdiği 1983 yılından 1993 yılına kadar koruyucu aileye yerleştirilen toplam çocuk sayısı 2128'dir. (SHÇEK Gen. Müd. 1994).

1961 yılından bugüne dek yapılan incelemelerden koruyucu aile uygulamasının çoğunlukla; evlat edinme ile sonuçlandığı ortaya çıkmıştır. Bu süre içerisinde sadece evlat edinme hizmeti verilmiş gibi görülmüyorsa da aile evlat edinme için uygun yaşa gelinceye kadar yapılan rehberlik ve izlemeye yönelik mesleki çalışma gerçek bir koruyucu aile uygulaması olarak değerlendirilebilir.

Koruyucu aile hizmetinin, hem toplum hem de sosyal hizmet uzmanlarınca evlat edinmeye basamak olarak kullanılmasına, evlat edinmenin 40 yaşından önce yapılmaması neden olarak gösterilmişse de 1961'den günümüze kadar yaşanan süreç incelendiğinde başka temel sorunların da olduğu saptanmıştır. Bunlardan bazıları;

- Sosyal hizmetlerin yeni bir meslek olması yüzünden olumlu girişimlerinin sürekli engellenmesi,

- Toplumun aile yapısı ve ailelerin koruyucu aileye ilişkin geleneksel tutumlarının değiştirilmesi yönünde harcanan çabaların yeterli

olamaması,

- Koruyucu aile hizmetinin toplumda yeterince duyurulamaması,

- Yasalardaki boşluklardır.

Korunmaya muhtaç çocukların başka aileler yanında bakımlarının sağlanması sisteminin 1926 yılından itibaren kanunlarda yer almasına, 1949 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanmasına 1960'lı yıllarda güçlenen sosyal devlet anlayışı ile bu tür hizmetleri yürütecek meslek elemanlarının yetiştirildiği okulların açılmasına, böylece belli bir bilgi ve deneyim birikiminin oluşturulmasına ve bunlar sonucu yapılan kanuni düzenlemeler ile koruyucu aile hizmetinin korunmaya muhtaç çocuklar için önemli bir hizmet olarak gösterilmiş olmasına rağmen evlat edinmeye basamak olarak kullanılması yaklaşımı günümüze dek sürdürülmüştür.

Ülkemizdeki 5 yıllık kalkınma planları sosyal hizmetler açısından incelendiğinde 1961-1984 yılları arasındaki planlarda sosyal hizmet uygulamalarının daha çok kurum bakım çerçevesinde odaklaştığı görülmüştür.

1985-1989 yılı 5 Yıllık Kalkınma Planından itibaren kurum bakımı yerine ailenin korunması temel ilke olarak alınmış ve korunmaya muhtaç çocuklar için koruyucu aile programları önerilmiştir (Danişoğlu, 1986). Ayrıca koruyucu aile hizmetinin yaygınlaştırılması, 1993 yılında

hazırlanan çocuklara yönelik ulusal faaliyetler programına da alınmıştır.

Bu arada çocukların öz ailelerinin yanında bakımlarının sağlanmasına olanak sağlayan sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin sosyal yardımlarla desteklenmesi programları da yapılmıştır. (1986 tarih ve 19235 sayılı Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği bu programlar doğrultusunda çıkartılmıştır.)

Ailelere yapılan maddi yardımların yanı sıra koruyucu, önleyici hatta tedavi edici hizmetlerin geliştirilerek ailelere ulaştırılması konusunda da politikalar oluşturularak. 1990-1994 yılı 6.5 Yıllık Kalkınma Planında da yer almış ve daha çok sayıda korunmaya muhtaç çocuğun korunabilmesi için kurum bakımı ve koruyucu aile önerilmiştir.

Değişen ülke politikalarının SHÇEK'na yansması, çocuklar açısından ailenin önemini ve ailenin korunmasını gündeme getirmiştir. Son yıllarda haklarında korunma kararı alınan 2380 Korunmaya Muhtaç Çocuğun durumları incelendiğinde % 82'nin en az bir ebeveyninin bulunduğu % 18'inin ise kimsesiz olduğu (buluntu ve anne-babası ölmüş olan çocuklar) saptanmıştır.

Bu durum ekonomik yoksunlukları nedeniyle çocuklarının kurum bakımına alınmasını isteyen ailelerin parasal ve mesleki yönden desteklenmesini gerektirmiştir. Bu bağlamda

Aynı ve Nakdi Yardım Yönetmeliği yeniden ele alınıp düzenlenmiş ve ailelere yapılan yardım 500.000 TL'ye çıkarılmıştır. (29 Aralık 1993 gün ve 21803 sayılı Resmi Gazete). Öz ailenin, her türlü destek hizmetlerine rağmen çocuğuna bakamadığı hallerde ise artık koruyucu aile hizmet modeli yeğlenmeye başlanmıştır.

Bu nedenle koruyucu aile hizmetinin aşağıda sıralanan amaçlarla pilot proje olarak yeniden canlandırılması planlanmaya başlanmıştır:

- Öz ailesi veya yakınları bulunduğu halde kurumda bakılan ve evlat edindirilemeyen çocukların kurum bakımının olumsuzluklarından etkilenmemesi,

- Çocukların öz ailelerine benzer bir aile ortamı içinde beden, zihin, ruhsal ve sosyal açıdan sağlıklı gelişmelerinin sağlanması,

- Kurum bakımında gerçekleştirilemeyen öz aile çocuk ilişkisinin koruyucu ailede sağlanarak öz aile bağlarının güçlendirilmesi,

- Koruyucu ailelerin ekonomik yönden gelir sağlanmasının yanısıra, korunmaya muhtaç çocuğun devlete maliyetinin düşürülmesi.

Bu hizmetin proje olarak planlanmasında, koruyucu ailenin evlat edinme hizmetinden ayrı bir uygulama olarak Türk toplum yapısına uygunluğunun araştırılması da düşünülmüştür. Bu amaçlar bağlamında 1992 yılında proje hazırlıklarına baş-

lanmıştır. Öncelikle SHÇEK Genel Müdürlüğü, üniversiteler ve konuya ilgi duyan gönüllülerden oluşan bir Koruyucu Aile Komisyonu kurulmuştur. Komisyonca ön hazırlıkları yapılan Koruyucu Aile Projesi gereği 1993 Mayıs ayında seçilen pilot illerden gelen sosyal hizmet uzmanları hizmetiçi eğitime alınmıştır.

Yapılan ön çalışmaların ardından sekiz pilot ildeki uygulamaların izlenmesi, yönlendirilmesi ve aralarında koordinenin sağlanması için SHÇEK Genel Müdürlüğü'nde geçici olarak "Koruyucu Aile Merkez Bürosu" kurulmuştur. Bu büroya bağlı olarak Ankara, Antalya, Bursa, Denizli, İstanbul, İzmir, Malatya ve Samsun İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerinde Koruyucu Aile Büroları kurulması amaçlanmış, ancak illerdeki iş yoğunluğu ve eleman azlığı nedenleri ile sadece Ankara ve İzmir illerinde ayrı bürolar kurulabilmiştir. Diğer altı ilde ise uygulama eğitim alan uzmanlarca il müdürlükleri içinde sürdürülmüştür.

14 Ekim 1993 gün ve 21728 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Koruyucu Aile Yönetmeliği" ile eski yönetmelik yürürlükten kaldırılmış ve bazı yenilikler getirilmiştir.

Yeni yönetmeliğe göre; Türkiye'de sürekli ikamet eden, evli veya bekar, tüm okur-yazar T.C. vatandaşları İl Müdürlüklerine başvurarak, yapılacak sosyal inceleme sonucunda koru-

yucu aile olabilmektedir. Ayrıca çocukların koruyucu aile yanına yerleştirilebilmeleri için muafakat alınması zorunluluğu da kaldırılmıştır.

Koruyucu aile; yanına yerleştirilen çocuğun öncelikle fiziksel ve psiko-sosyal gelişiminin sağlıklı olabilmesi için gerekli koşulları sağlamakla, çocuğun yeteneklerinin ve becerisinin elverdiği ölçüde öncelikle eğitim ve öğretimi ya da iyi bir meslek sahibi edindirilmesi için gerekli çabayı göstermekle, çocuğun varsa öz ailesi ve akrabaları ile uygun görülen şekil ve zamanda görüşmesini sağlamakla, koruyucu aileye ve yerleştirilen çocuklara ilişkin olarak mesleki çalışmaları yürüten sosyal hizmet uzmanlarına gerekli koşulları hazırlamakla ve adres ve ikametgah değişikliklerini bu değişiklik gerçekleşmeden önce İl Müdürlüğü'ne bildirmekle yükümlüdür.

Koruyucu ailelere sağlanan haklar ise şunlardır: Koruyucu ailelere baktıkları her çocuk için yeterli bakım ücreti ödenir, her öğretim yılı başında, bir defaya mahsus olmak

üzere, koruyucu aileye çocuk için ödenen bakım ücreti iki kat olarak ödenir, özürlü çocuklar için yapılacak ödemeler, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nce belirlenecek özür durumuna göre koruyucu aileye çocuğun bakımı için ödenen ücretin iki katı kadar artırılarak uygulanır, koruyucu aileye yerleştirilen çocuğun sağlık giderleri Kurumca karşılanır, koruyucu aileler ve korudukları çocuklar için gerektiğinde üniversitelerin ilgili bölümlerindeki uzman kişilerden psikolojik ve psikiyatrik danışmanlık hizmeti sağlanır.

Koruyucu Aile yanına yerleştirilen çocukların bakım, eğitim ve yetiştirilmelerine ilişkin harcamalara karşılık olmak üzere koruyucu ailelere, çocuk başına her yıl bütçe kanunları ile belirlenen memur maaş katsayısının daha önce belirlenen gösterge rakamlarıyla çarpımı sonucu bulunan miktar hiç bir kesinti yapılmaksızın aylık olarak ödenmektedir.

9.3.1994 tarih ve 03 sayılı "Evlat Edindirme Yönergesi"nin yayınlan-

1140 Katsayı Üzerinden	Gösterge Rakamı	Aylık Tutar
Okul Öncesi Çocuklar (0-6 yaş)	1200	1.368.000 TL
İlkokula giden çocuklar	1300	1.482.000 TL
Ortaöğretime devam eden veya bu yaştaki çocuklar	1500	1.710.000 TL
Yüksekokula giden çocuklar	1600	1.824.000 TL

ması ile de bugüne kadar evlat edinmeye basamak olarak kullanılan koruyucu aile hizmetinin evlat edinme hizmetinden ayrılması sağlanmıştır.

Günümüze kadar yapılan alt yapı çalışmaları sonucunda zaman zaman uygulanmaya çalışılan koruyucu aile hizmeti ancak 1993 Ekim ayından itibaren gerçek modeline ulaşmıştır.

Bu arada, 1993 yılında koruyucu aile hizmetinin planlanması çalışmalarında veri oluşturması için Ankara İlinde Devlet İstatistik Enstitüsü işbirliği ile alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ailelerin yaşadığı yerleşim bölgelerinde sosyal hizmet uzmanları tarafından "Korunmaya muhtaç çocuk kavramının bilinme düzeyi, korunmaya muhtaç çocuk için en uygun bakım şeklinin ne olduğu, koruyucu aile kavramının bilinme düzeyi, koruyucu aile ile evlat arasındaki farkın bilinme düzeyi, koruyucu aile olmayı isteme düzeyi v.b." konuları ölçen 1000 hanelik bir araştırma yapılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre; anketi yanıtlayanların % 62.2'si korunmaya muhtaç çocuğu kimsesiz çocuk tanımıyla sınırlamıştır.

Korunmaya muhtaç çocuk için en uygun bakım şekli nedir sorusuna ise bayanların % 56'sı ve erkeklerin % 67'si "kurum bakımı" yanıtını vermiştir.

"Başka bir aile yanı" seçeneğini işaretleyenler ise erkeklerde % 12,

bayanlarda % 13 oranında kalmışlardır. Bu en çok bilinen bakım şeklinin halen kurum bakımı olduğunu ve zararlarının çok iyi bilinemediğini göstermektedir.

K.M.Ç'nin aile yanında mı yoksa yuvada mı bulunmasını düşünürsünüz sorusuna verilen yanıtlar ise dikkat çekicidir. Çünkü önceki soru ile benzeşmesine rağmen, burada tercih edilen seçenek koruyucu aile olmuştur. (Bayanların % 51'i erkeklerin % 49.3'ü) Bu tercihin eğitim düzeyi ile bağlantısına bakılmış ve aralarında paralellik olmadığı ancak sosyo-ekonomik düzey ile koruyucu aileyi tercih etme arasında paralellik olduğu ortaya çıkmıştır.

Koruyucu aile kavramının bilinirlik düzeyine bakıldığında, doğru tanımın bulunduğu seçeneği işaretleyenlerin oranı % 31.9 olmuştur. Alt sosyo-ekonomik düzeye gidildikçe doğru yanıt verenlerin oranı da azalmaktadır ve bayanların doğru tanım yapma oranları erkeklere göre daha fazladır. Çocuğu olmayan ve/veya evlat edinen aile şikkını seçen kişiler % 6.3, cevap veremeyenler ise % 2.2 oranındadır. Anketi yanıtlayanların % 22.3'ü koruyucu aile kavramını "başka" seçeneği içinde koruyan aile (34 kişi), anne-baba (18 kişi), seven ve koruyan aile (12 kişi) gibi ilgisiz şekilde de tanımlamıştır.

Koruyucu aile olmayı düşünürsünüz sorusuna alınan yanıtların

yerleşim bölgelerine göre dağılımı değerlendirildiğinde ise, alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan kişilerin % 56.8'nin koruyucu aile olmayı düşündüğü % 55.8'nin düşünmediği ortaya çıkmıştır. Her iki durum için bu oranlar üst sosyo-ekonomik gruba gittikçe azalmaktadır.

Koruyucu aile olmayı düşünen, kişiler alt sosyo-ekonomik grupta en çok başka seçeneği içinde yer almışlardır (% 33). Bu seçenekte koruyucu aileliği düşünme nedenlerinden çok, istedikleri halde yapamama nedenleri yer almıştır. (Maddi durumum uygun değil, sosyal durumum uygun değil gibi) Bunların yanında kendi çocuklarını engel olarak görenler, çocuğu olmadan önce düşünmüş olanlar, kendi çocuklarını zaten koruduklarını belirtenler, yakınlarının çocuklarını almak isteyen ve zaten koruyucu ailelik yapmış olanlar ile sevap kazanmak için bu konuyu düşünenler de bulunmaktadır.

Bu bağlamda kişilerin koruyucu aile olma özellikleri ile koruyucu ailelere sağlanan haklar ve ödenen ücretten haberdar olmadıkları, halen evlat edinme şeklinde düşündükleri ortaya çıkmaktadır.

İkinci sırada yer alan yardımcı olmak amacıyla koruyucu aile olmayı düşünürüm ifadesi % 23 oranında kalmıştır.

Orta sosyo-ekonomik düzeyde de başka seçeneği % 6 oranıyla birinci

sırada yer almıştır. Bunu sırasıyla çocukları sevmeye nedeni (% 5.5) ve yardım amacı (% 4.7) izlemektedir.

Üst sosyo-ekonomik düzeyde koruyucu aile olmayı düşünme nedenleri ise % 6 ile çocukları sevmeye, % 4.5 ile yardım etme olarak belirlenmiştir. Bu soruyu yanıtsız bırakma oranı da en çok bu düzeyde olmuştur (% 4, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyde ise % 2.1).

Koruyucu aile olmayı düşünme nedeni olarak üst sosyo-ekonomik düzeyde sosyal durumun uygun olmaması % 48.4 ile birinci sırada yer almıştır. Bu seçenek orta (% 44.2) ve alt (% 33.2) sosyo-ekonomik düzey içinde de birinci sıradadır.

Her üç sosyo-ekonomik düzeyde de ikinci sırada yer alan seçenek (toplam % 16.1 ile) ekonomik durumun uygun olmamasıdır.

Çevrede böyle bir uygulama olduğunu bilmediği (2 kişi), çevrede yaygın olmadığı, çevresinde korumalı çocuk göremediği, huzurlarının bozulacağını düşündüğü yada evlatlık almak istediği (1) gerekçeleriyle de koruyucu aile olmayı düşünmeyenler olmuştur.

Görüldüğü gibi koruyucu aile hizmeti, özellikleri ve sağladığı haklar bilinmemektedir.

Genel duruma bakıldığında koruyucu aile olmayı düşünenlerin, koruyucu ailelik hakkında bilgili olma-

dıkları için başvuruda bulunmayı düşünmedikleri ortaya çıkmıştır. Bunun yanında koruyucu aileliğin toplumumuzda yardım amacıyla daha çok yapılabileceği ve yaygınlaştırılmasında çocuk sevgisinden de yararlanılabileceği söylenebilir. Ancak koruyucu aile olmayı düşünmeyenlerin oranının % 78.8 olduğu düşünüldüğünde özellikle koruyucu aile hizmetinin her yönüyle tanıtımına önem verilmesi gerektiği de unutulmamalıdır.

Koruyucu aile olma ile evlat edinme arasında fark var mıdır sorusuna alınan yanıtlar incelendiğinde üst SED'de % 29.7, orta SED'de % 36.9 ve alt SED'de % 35.2 ile (genel toplam % 34.5) oranında iki hizmet arasında fark olmadığının düşünüldüğü ortaya çıkmıştır. Bu konu eğitim düzeylerine göre değerlendirildiğinde; eğitim düzeyi arttıkça koruyucu aile ile evlat indirme arasında da fark olduğu görüşü de artmaktadır.

Koruyucu aile hizmetinin günümüzdeki durumuna bakıldığında 1961-1994 yılları arasında koruyucu aile yanına yerleştirilmiş çocuklardan 181'i halen koruyucu ailesi yanında bulunmaktadır. 31 Aralık 1994 tarihi itibarıyla bu yıl içinde yerleştirilen çocuk sayısı ise 90 kız, 48 erkek olmak üzere 138'dir. Bu çocukların 108'i ücretli, 30'u gönüllü olan koruyucu ailelerce bakılmaktadır. Toplam 319 çocuk koruyucu aile-

ye yerleştirilmiş olmakla birlikte bunlardan 52 tanesi (24'ü eski yıllarda yerleştirilmiş, 28'i 1994 yılı içinde) çeşitli nedenlerle koruyucu ailelerinden ayrılmışlardır. Halen koruyucu aile yanında bulunan çocuk sayısı 267'dir. Bu çocukların % 63'ü 4-9 yaşları arasındadır ve % 70'i kızdır.

Çocukların koruyucu aileden ayrılma nedenleri incelendiğinde; çocuğun uyumsuzluğunun en çok karşılaşılan sorun olduğu ortaya çıkmıştır (13 çocuk). Reşit olma nedeniyle ayrılan çocuk sayısı 10'dur. 4 çocuk ise koruyucu ailenin isteminden vazgeçmesi nedeniyle geri alınmıştır. Öz ailesinin durumunun düzelmesi nedeniyle geri alınan çocuk sayısı ise 5'dir. Koruyucu ailelerin aile içi sorunları, sağlık problemleri, ekonomik sıkıntı nedeniyle köye taşınmasından dolayı yerleştirilmiş olan çocuğun mağdur duruma düşmesi, çocuğa istenilen şekilde bakmadığının anlaşılması, çocuğun öz ailesi ile anlaşamaması gibi nedenlerle de geri alınan çocuk sayısı 20'dir.

Geri alınan 52 çocuğun 30'u kuruma, 7'si öz ailesi yanına döndürülmüş, 4'ü başka koruyucu aileler yanına yerleştirilmiştir. 2'si reşit olup evlenmiştir. 6'sı reşit olmasına rağmen koruyucu ailesiyle birlikte kalmaya devam etmektedir. Çocuklardan 1'i vefat etmiş, 1'i koruyucu ailesi yanındayken kaçmış ve buluna-

mamıştır.

Koruyucu aile hizmetini yürüten İl'lerden alınan raporlara göre, çalışmalar sırasında en çok karşılaşılan sorunlar: Koruyucu aile kavramının toplumda yeterince bilinmemesi, ailelerin çoğunlukla evlat edinme amaçlı olmaları, koruyucu ailelere ödenen ücretlerin günümüz koşullarına göre düşük kalması, yasal nedenlerle ödemelerde oluşan gecikmeler, koruyucu aile yanına yerleştirilebilecek niteliklere sahip oldukları halde, korunma kararlarında hakim'in "kurum bakımı" ifadesini kullanması nedeniyle ailelerinden izin alınması gereken çocukların tümünün bu hizmetten yararlandırılamaması, istenen belgelerin işlemlerin süresini uzatması ve koruyucu aile uygulamasının inceleme, uzun süreli izleme ve mesleki çalışmayı gerektiren bir hizmet olmasına karşın il müdürlüklerinde yeterli sayıda sosyal hizmet uzmanının bulunamaması olarak ortaya çıkmıştır.

Yine söz konusu raporlarda koruyucu aile hizmetinin geliştirilebilmesi için getirilen öneriler şu konulardadır: Yerel ve ulusal düzeyde tanıtım çalışmalarına ağırlık verilerek koruyucu aile hizmetinin özellikle "geçici" bir bakım şekli olduğunun vurgulanması, koruyucu ailelere ödenen ücretin arttırılarak, zamanında gönderilmesi, koruyucu ailelere aynı yardımın da yapılması, koruyucu ai-

lelerin incelenmesi, izlenmesi, oluşan sorunların giderilmesi ve tanıtım çalışmaları için bir meslek elemanının özellikle görevlendirilmesi, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerindeki sosyal hizmet uzmanı sayısının arttırılması, bazı çocukların koruyucu aile yanına yerleştirilebilmeleri için ailelerinden muafakat alınması konusunun çözülmesi, mevzuatın kolaylaştırıcı ve açıklayıcı biçimde yeniden düzenlenmesi, koruyucu ailelere, korunma altında bulunan çocukların özellikleri hakkında bilgilendirici toplantılar düzenlenmesi ve

- Koruyucu aileler ile yanlarına yerleştirilen çocuklara karşılaştıkları problemlerde yardımcı olacak mesleki çalışmalara ağırlık verilmesi.

KAYNAKLAR

1. Danişoğlu, Emel. 1986 "Sosyal Hizmetler Açısından 5 Yıllık Kalkınma Planları ve Planlı Dönemde Sosyal Hizmet Uygulamaları." H.Ü. SHYO. 25. Kuruluş Yılı Tebliği.
2. IV. Milli Sosyal Hizmetler Konferansı Koruyucu Aile Çalışma Grubu Raporu. 1994
3. II. Milli S.H. Konferansı, SSYB-SHGM Yayınları Sayı: 23 s. 70-71 1962 5-8 Mayıs Ankara.
4. II. S.H. Danışma Konferansı. SSYB-SHGM Yayını s: 25 Ankara 1963.
5. Koşar, Nesrin G. 1989 Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı. Yargıoğlu Matbaası. Ankara.
6. Könen, Cennet. 1981-1982 "Türkiye'de Koruyucu Aile Yasal Yönleri ve Uygulanması" Lisans Tezi. H.Ü. Sosyal Çalışma Bölümü.
7. Öztürk, Orhan. 1992 Ruh Sağlığı ve Bozuklukları 4. Basım Hekimler Yayın Birliği Ankara.
8. SHÇEK Genel Müdürlüğü Aile ve Çocuk Hizmetleri Daire Başkanlığı 1987 ve 1994 Verileri.
9. Tokalp, Rezzan. 1969. "Koruyucu Aile Tatbikatı". S.H. Dergisi C:3 s:9.
10. Tokalp, Rezzan. 1971 "Koruyucu Aile Uygulanması Üzerine" S.H. Dergisi C:5 s:8
11. Tülay, M.Şükrü. 1971-1972 "Türk Aile Sistemi İçinde Koruyucu Ailenin Yeri ve Önemi" S.H. Dergisi. s:8 c:5 sayfa: 2
12. Yörükoğlu, Atalay. 1992 Çocuk Ruh Sağlığı.
17. Baskı. Özgür Yayın Dağıtım İstanbul.

HAFTAYA BAKIŞ

AHMET TANER KIŞLALI

Yüzyılların Mirasını
Tüketmeyin!

Bundan bir süre önce, "The Wall Street Journal" gazetesinin Ortadoğu temsilcisi Peter Waldman şunları yazmıştı: "Türkiye'de ordunun şeriata karşı güvence olarak görünmesine karşın, asıl güvence Alevilerdir. Aleviler, Kemalizmi hâlâ destekliyorlar."

Kahveleri kim taradı? Ertesi günü halkı ve polisi kim kışkırttı?

Niçin yaptı? Alevilerin tepkisi niçin bu ölçüde sert oldu? Ama olaylar bu boyutlara vardığı halde, nasıl oldu da tüm ülkeye yayılmadı? Nasıl oldu da -her şeye karşın- çığnandan çıkmadı ve denetlenemez hale gelmedi?

Bir olayı kimin ya da kimlerin yaptığını bilmiyorsanız, sonuçlarının kimin işine yaradığını araştırmanız gerekir.

Türkiye'de bir mezhep çatışmasının doğmasında kimlerin yararı var? Kürtlerden sonra Alevilerin de devlette sorununun olduğu görüntüsünün yaratılması kimlerin işine gelir?

Olasılık tek değil. Gümrük birliği ile Türkiye'nin Avrupa'ya yaklaşmasından hoşlanmayan iç ve dış bazı güçler olabilir. Kötü durumdaki bir PKK olabilir. Türkiye'ye "şeriat devleti"nin gelmesinin, Cezayir benzeri bir ortamın doğmasına bağlı olduğunu düşünenler olabilir.

Bir "darbe"ye ortam hazırlamak isteyenler olabilir. Türkiye'de bir mezhep çatışması olduğu ve devletin Alevileri dışladığı görüntüsü yaratarak; Azerbaycan'dan Orta Asya'ya kadar uzanan Türk kökenli Şii'lerin Türkiye ile köprüleri atmasını isteyenler olabilir.

Nurcular ile Fethullahçılar gibi "ilimci dinci" kesimlerin devlette işbirliğinden rahatsız olanlar bile olabilir.

Türkiye'nin zayıflamasında yaran olan herhangi bir dış güç de olabilir...

Bu olasılıklardan hangisinin geçerli olduğunu gün ışığına çıkarma görevi devletin. Ama devletin ondan da önemli bir görevi daha var.

"Alevilerin tepkisi -önder konumundakilerin tüm çabalarına karşın- niçin bu kadar sert oldu" sorusunun yanıtı üzerinde düşünmek. Ve de gereğini yapmak!

Açık konuşalım: Bir "Sivas faciası" yaşanmamış olsaydı, Gaziosmanpaşa'da halk devlette çatışmaya girmezdi!

Sivas'taki devlet ile Gaziosmanpaşa'daki devlet aynı mıydı?

Sivas'ta sekiz saat "seyirci" bir devlet vardı... Onun bedelini Gaziosmanpaşa'daki polis ödedi.

Sivas'ta kalabalığı dağıtmak için halkın üzerine panzer sürüldü mü? Su sıkıldı mı? Silah sıkıldı mı? Kalabalığı kışkırtanlar arasında yakalandı mı?

Sivas'ta gündür "gellyorum" diye haber vere vere gelen insanlık suçu karşısında aymazlık içinde olan devlet; bu suçunun bedelini Gaziosmanpaşa'da sadece kendisi ödemedi, halkna da ödetti.

CUMHURİYET

17 MART 1995 CUMA

Evet, açık konuşalım! Kızılay'da memur döven, hatta solcu milletvekilini döven polis ile Taksim'de yasadışı şeriatçı gösterisine "eşlik" eden polisin aynı olduğuna artık kimse inanmıyor. Suç, polisleri yönetenlerde mi? Polislik mesleğine alınanların kökenlerinde mi? Yoksa onlara verilen eğitime mi? En kötü devlet, "taraf" durumuna düşen devlettir. Devlet, 27 Mayıs öncesinde de, 12 Mart öncesinde de, 12 Eylül öncesinde de "taraf" durumuna düştüğü için tükenmiştir. Devlet "taraf" olunca, halk da bir "hakem" arar! Demokratik devlet, tüm insanlara "laik-demokratik" eğitim vermek zorundadır! Ve de devlet, ancak "laik ve demokratik" bir kafaya sahip olanlara emanet etmek zorundadır! Eğer Türkiye'de "her şeye karşın" işler çığnandan çıkmıyorsa; yüzlerce yıllık devlete saygı geleneğine ve Anadolu'da farklılığa alışmış insanın yüzlerce yıllık hoşgörüüne şükredin! Yunus Emre'ler, Mevlana'lar, Hacı Bektaş-ı Veli'ler, Nasreddin Hoca'lar yetiştirmiş bir toplumun "bilge"liği ne şükredin! Ve de o zengin mirasın artık tükenmekte olduğunu unutmayın!

SOSYAL
HİZMET

Derneğini, dergini yaşatmak
amacıyla bağış yap.

SOSYAL HİZMET UZMANLARI DERNEĞİ

Garanti Bankası Necatibey Şubesi: 6200480-9
T.Vakıflar Bankası Kızılay Şubesi: 2042453

Posta Çeki : 522177

YAZIŞMA ADRESİ:

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi
Elgün Sok. 13/6 Kızılay/ANKARA Tel: (312) 230 40 24

işte yılın transferi!..

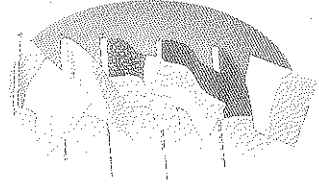
*Avrupanın teknoloji devi İtalyan A. MERLONI
ürünleri SİMTEL ortaklığı ve SİMTEL markası ile
şimdi Türkiye'de.*

- ✓ BUZDOLAPLARI,
Nofrost ve Klasik,
Derin Donduruculu
- ✓ ÇAMAŞIR MAKİNELERİ
400-1200 Devir
Tam Otomatik
- ✓ BULAŞIK MAKİNELERİ
4-8 Programlı

SİMTEL
yaparsa, mükemmelini yapar.

HI-TECH kalite
farkına ek bir
bedel ödmeden
sahip olmaya
siz de layıksınız.

HI-TECH
YÜKSEK
TEKNOLOJİ
ÜRÜNLERİ

% 100 İTHAL
SERVİS ve
YEDİĞİPARÇA
GARANTİSİ İLE

**TÜM SİMTEL
BAYİLERİNDE**

**SİMTEL ULUSLARARASI
PAZARLAMA A.Ş.**

(İTALYA'DA, A. MERLONI TESİSLERİNDE ÜRETİLMİŞTİR.)